

Programy zacházení a pracovní příležitosti odsouzených ve Věznici Kuřim

Yvonne Marečková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Yvonne MAREČKOVÁ**
Osobní číslo: **H108180**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Programy zacházení a pracovní příležitosti odsouzených ve Věznici Kuřim**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na historický vývoj moderních vězeňských systémů
- na charakteristiku současné právní úpravy výkonu trestu odnětí svobody v ČR
- na uplatňování programu zacházení s odsouzenými ve Věznici Kuřim

Součástí práce bude praktický výzkum – působení programu zacházení na odsouzené zařazené do věznice s ostrahou.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Právní předpisy:

- Nařízení generálního ředitele VS ČR č.21/2010, Úkoly zaměstnanců a příslušníků VS ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence.

- Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., Řád výkonu trestu odnětí svobody.

- Zákon č. 169/1999 Sb., O výkonu trestu odnětí svobody.

- Zákon č. 555/1992 Sb., O vězeňské službě a justiční strážní.

Další literatura:

- Bajcura, L. Evropské vězeňské systémy – Sborník referátů z mezinárodní konference 2004.

- Bernard., J. a kolektiv Mediace v rámci výkonu trestu odnětí svobody. Příloha časopisu České vězeňství č.1/2005. Praha. 2005.

- Časopis České vězeňství č.2/2011.

- Časopis "Historická penologie".

- Sborník stanovisek veřejného ochránce práv 2010.

- Sochůrek, J. Úvod do penologie, Liberec. Technická universita v Liberci. 2007.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Jiří Šebek**

Datum zadání bakalářské práce: **16. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.

vedoucí ústavu

PhDr. Milošlav Jůzl, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Yvonna Marečková
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 5.4.2013

Marečková
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá tematikou programů zacházení, jejich účelností a smysluplností, a to přímo ve věznici s ostrahou v Kuřimi. V teoretické části práce je popsána historie vězeňských systémů od období starověku po současnost, zákonná úprava výkonu trestu odnětí svobody a uplatňování programů zacházení ve Věznici Kuřim. Popisuji zde i pracovní příležitosti a zařazování vězňů do pracovního procesu, ať v rámci provozu věznice, nebo pomocí firem, s nimiž vězeňské zařízení spolupracuje.

Cílem empirické části práce bylo zjistit, jaký význam a dopad mají programy zacházení na odsouzené, zda jsou pro ně přínosem, či jen povinností a prostředkem k ulehčení prožití výkonu trestu odnětí svobody. Hodnocení výsledků výzkumu bude uvedeno v závěru empirické části.

Klíčová slova: Věznice Kuřim, odsouzený, výkon trestu odnětí svobody, program zacházení, aktivity, reintegrace.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with a treatment programs, their purposefulness and meaningfulness directly in maximum security prison in Kuřim. There is a history of the prison systems in a practical part of the thesis, where is described a period from antiquity to the present, a statutory regulation of imprisonment and an implementation of the treatment programs in Kuřim Prison. I describe work opportunities for the prisoners in an operation of the prison or in the companies which cooperate with this prison.

The main aim of an empirical part was to determine the significance and impact of the treatment programs to the prisoners. If the programs are beneficial for them or if they are just a duty and an alleviation of the imprisonment. The research results will be presented at the end of the empirical part of the thesis.

Keywords: Kuřim Prison, convicted person, imprisonment, treatment program, activities, reintegration.

Velice děkuji panu JUDr. Jiřímu Šebkovi za vstřícnost, metodickou pomoc a cenné rady, jež byly významným přínosem při tvorbě této bakalářské práce. Děkuji i své rodině za trpělivost v průběhu celého studia.

Motto:

„Ukažte mi vaše vězení, a já vám řeknu, jaká je vaše společnost.“

Winston Churchil

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HISTORICKÝ VÝVOJ VĚZEŇSKÝCH SYSTÉMŮ	10
1.1 TRESTÁNÍ A VĚZNĚNÍ VE STAROVĚKU A STŘEDOVĚKU.....	10
1.2 TRESTÁNÍ A VĚZNĚNÍ V OBDOBÍ OD TŘICETILETÉ VÁLKY DO ROKU 1945.....	12
1.3 TRESTÁNÍ A VĚZNĚNÍ OD ROKU 1945 DO ROKU 1989.....	14
1.4 TRESTÁNÍ A VĚZNĚNÍ OD LISTOPADU 1989 PO SOUČASNOST	16
1.5 INFORMACE O VĚZNICI KUŘIM.....	18
2 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY V ČR.....	19
2.1 ZÁKON Č. 555/1992 SB., O VĚZEŇSKÉ SLUŽBĚ A JUSTIČNÍ STRÁŽI	19
2.2 NAŘÍZENÍ GENERÁLNÍHO ŘEDITELE Č. 21/2010, ÚKOLY ZAMĚSTNANCŮ A PŘÍSLUŠNÍKŮ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR PŘI ZABEZPEČOVÁNÍ VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A VÝKONU ZABEZPEČOVACÍ DETENCE	20
2.3 ZÁKON Č. 169/1999 SB., O VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A VYHLÁŠKA MINISTERSTVA SPRÁVEDLNOSTI Č. 345/1999 SB., ŘÁD VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	22
2.4 VNITŘNÍ ŘÁD VĚZNICE KUŘIM.....	23
3 UPLATŇOVÁNÍ PROGRAMU ZACHÁZENÍ S ODSOUZENÝMI VE VĚZNICI KUŘIM.....	25
3.1 ZÁJMOMÉ, VZDĚLÁVACÍ A SPECIÁLNĚ VÝCHOVNÉ AKTIVITY	27
3.2 PRACOVNÍ AKTIVITY, ZAŘAZOVÁNÍ ODSOUZENÝCH DO PRÁCE A PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI VE VĚZNICI KUŘIM	33
3.3 UDRŽOVÁNÍ A ROZVOJ VNĚJŠÍCH VTAHŮ, ZEJMÉNA S RODINOU	37
3.4 REALIZACE PROGRAMU ZACHÁZENÍ	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 PŮSOBENÍ PROGRAMU ZACHÁZENÍ NA ODSOUZENÉ ZAŘAZENÉ DO VĚZNICE S OSTRAHOU V KUŘIMI	43
4.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ	43
4.2 SESTAVENÍ DOTAZNÍKU A VÝZKUM.....	43
4.3 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKU	48
4.4 VERIFIKACE – FALZIFIKACE HYPOTÉZ	52
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
ZÁKONY, VYHLÁŠKY A DALŠÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY.....	56
PERIODIKA A JINÉ ZDROJE	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	58
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	59
SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

Téma své bakalářské práce Programy zacházení a pracovní příležitosti odsouzených ve Věznici Kuřim jsem si vybrala, protože se domnívám, že problematika odsouzených v rámci jejich resocializace po dobu výkonu trestu by měla být důležitou součástí každé civilizované společnosti. Jelikož jsou vězni v průběhu trestu odnětí svobody izolováni od okolní společenské kultury, rodin, popřípadě dalšího vzdělání, měla by jim být dána možnost se i v tomto prostředí realizovat.

Proces převýchovy těchto jedinců je prováděn jak obecnými výchovnými metodami, tak i speciálními. Jednou z nejdůležitějších metod je právě program zacházení, který zahrnuje nejen speciálně výchovné, zájmové, pracovní a vzdělávací aktivity jednotlivých odsouzených, ale i oblast upevňování jejich vnějších vztahů, především s rodinami a přáteli.

V teoretické části bakalářské práce byly využity poznatky získané sběrem a analýzou odborné literatury i jiných písemných dokumentů a materiálů.

V první kapitole je popsán historický vývoj vězeňských systémů od starověku po současnost. Ve druhé kapitole se zabývám charakteristikou současné právní úpravy výkonu trestu odnětí svobody. Následující kapitola popisuje programy zacházení a jejich uplatňování ve Věznici Kuřim.

V empirické části bakalářské práce byla použita metoda kvantitativního výzkumu, sociologické šetření proběhlo formou dotazníku. Výzkum byl proveden na vzorku dvaceti tří respondentů odsouzených do věznice s ostrahou v Kuřimi.

Cílem mé bakalářské práce je nejen seznámit s touto problematikou širší veřejnost, ale i pomocí výzkumu zjistit, jaký individuální význam má program zacházení pro jednotlivé odsouzené - zda jim vyhovuje, jestli a jak jim napomáhá v období výkonu trestu měnit hodnotové postoje, zda jim pomáhá při návratu do běžného života ve společnosti či pro ně nemá význam téměř žádný.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORICKÝ VÝVOJ VĚZEŇSKÝCH SYSTÉMŮ

Vězení nejsou vynálezem moderní doby, i když jsou dnes užívanějším prostředkem trestání, než tomu bylo v minulosti. Tato změna spočívá v přehodnocení trestu při porušení zákona. V dřívějších dobách vězení plnily spíše funkci vazebních věznic, zajišťovali izolaci delikventa před vynesemím a provedením trestu. Dnes je pobyt ve vězení chápán jako samotný trest za spáchaný trestný čin.

1.1 Trestání a věznění ve starověku a středověku

S vězněním se setkáváme už u nejstarších států z období **starověku**. Jedny z prvních zmínek pocházejí z oblastí předního východu, kde byli zločinci házeni do hlubokých jam, ze kterých se bez pomoci nedalo uniknout. Ve starověké Číně byli provinilci, kteří spáchali lehčí zločin, umístováni do trestaneckých táborů. Ty plnily funkci dlouhodobých vězení a trestanci zde pod dohledem strážců vykonávali zemědělské práce. Výchovný výsledek v takovém systému nelze očekávat, podobnými myšlenkami se ani nikdo nezabýval. Pro tehdejší společnost byl zajímavý spíše výsledek ekonomický. Rovněž ve starověkém Římě se setkáváme s věznicemi obdobného stylu, i když zde byla jejich úloha pouze okrajová. Byly preferovány především fyzické a majetkové tresty. Nejinak tomu bylo v tomto období i na území našeho dnešního státu. Pro pochopení je nutné dodat, že vše vycházelo z cíle trestu. Tím byla především odplata, při níž měl pachatel trpět stejně jako poškozený. Častými tresty byly kruté úkony, které delikventy mrzачily, například vypálení cejchu, useknutí ruky či vyříznutí jazyka.

Věznění samotné v tomto období jako trest chápáno nebylo, přesto poměry ve vězení byly velmi neutěšené: špatné životní podmínky, špatná strava, téměř žádná lékařská péče. Vězni byli ubytováni po velkých skupinách v naprosto nevyhovujících podmínkách. Chování dozorců bylo hrubé, v nemalé míře se trestalo fyzicky, což mělo za následek často i úmrtí.

Ve **středověku** dochází v oblasti vězeňství k určitým změnám. Dochází ke vzniku jisté organizační soustavy. Vývoj směřuje k chápání uvěznění jako formě trestu, nicméně uplyne ještě dlouhá doba, než se skutečně trestem stane. Až v 16. století se začínají objevovat myšlenky v tom smyslu, že trest nemá být jen pouhou odplatou, ale má být spojen i s nápravou delikventů.

V roce 906 se formuje český stát pod vedením Přemyslovců. Byly vytvářeny státní a církevní instituce, soudnictví však zůstalo v pravomoci šlechty. Nejužívanějším právem bylo právo obyčejové.

Po roce 1212, za vlády Přemysla I., dochází k rozvoji měst a systému středověkého soudnictví, jež bylo v pravomoci vrchnostenských, městských a církevních soudů. Pozice obviněného byla obtížná, důkazní břemeno bylo na jeho straně. Při vyšetřování především hrdelních zločinů bylo používáno i tortury.

V první polovině 13. století jsou zřizována místa k zajištění obviněných. Šlo spíše o vazbu před stanovením trestu, nikoli o trest samotný. Podmínky zde byly kruté, nehygienické, proto zde byla vysoká úmrtnost. Věznilo se především na královských hradech. Uvěznění delikventů bylo nákladné, proto se provádělo jen v nezbytných případech, dlouhodobé tresty byly výjimečné. V tomto období fungovalo dvojí právo, královské a ostatní šlechty, fungující nezávisle na sobě. Veškeré náklady spojené s vězněním byly zcela v režii hradního pána. Obdobně tomu bylo i ve městech, kde byly věznice rovněž zřizovány.

Královské hrady plnily i úlohu státního vězení, kam byli zavíráni prominentní vězni. Tato vězení byla standardně vybavena, vládli zde mírný režim a sloužila pro šlechtu a svobodné lidi. Odsouzenci netrpěli žádnou nebo jen minimální újmou.

Pro delikventy, neposlušné poddané, lapky, mordýře, tuláky a kuplíře byly zřizovány nejen žaláře v podhradí, ale i městská vězení, nazývaná šatlavy. Byla budována převážně ve sklepeních městských radnic. Správa těchto zařízení, stejně jako správa celého města spadala do pravomoci rychtáře, jemuž byli nápomocni biřici. Během osamostatňování měst přechází tato pravomoc na městskou radu. Dochází i k první diferenciaci věznění. Oddělují se měšťané od sprostých zločinců a vzniká další typ věznice určené výhradně měšťanům. Vznikají také vězení pro dlužníky, kde není stanoven přesný konec trestu. Odsouzený dlužník byl vězněn tak dlouho, dokud zcela nevyrovnal své závazky.

Trestní právo však nepostihovalo vždy jen zločinnost, ale sloužilo i k potlačování politických protivníků či obohacování se. Známé jsou kacířské soudní procesy, které v průběhu 13. a 15. století probíhaly po celé Evropě. V těchto procesech sehrálo hlavní roli tzv. svaté officium, které vládlo inkvizičním řízením a bylo vytvořeno právě pro vyšetřování a stíhání podezřelých z čarodějnictví či kacířství. Trestem za toto provinění bylo upálení nebo stětí odsouzeného (Historická penologie, 1/2003).

Také v období třicetileté války sloužila vězení jen výjimečně jako zařízení, kde byl vykonáván trest odnětí svobody uložený soudem. Avšak i v tomto období existovala řada výjimek, kdy bylo uloženo odnětí svobody za lehčí trestné činy. Jednalo se především o drobné krádeže, prostituci, falešné hráčství. Byla zde i domněnka, že kratší pobyt ve vězení bude mít na provinilce pozitivní vliv. Dlouhodobější věznění bylo v této době realizováno u vysoce postavených osob, jež spáchaly těžké zločiny a tresty smrti jim byly změněny na dlouhodobý žalář.

Závěrem této kapitoly lze tedy konstatovat, že se podmínky věznění od původních velice krutých postupně zlepšovaly. Přesto se stále nikdo obzvlášť nezabýval tím, jak odsouzení ve věznici žijí. Lepší situaci si dokázaly vymoci pouze vyšší třídy, šlechta a střední stav.

1.2 Trestání a věznění v období od třicetileté války do roku 1945

V období **po třicetileté válce** se začalo věznění ve větší míře než doposud využívat i při trestání těžších zločinů. Tato náhlá humanizace vězeňství byla způsobena nejen vlivem renesance, ale i celkovou společenskou situací, kdy řada válek a hladomorů citelně eliminovaly počet obyvatel celé Evropy.

Roku 1648 bylo vydáno nařízení, které upravovalo trest smrti změnou na galeje. Tato úprava vycházela ze situace Rakouska, jež vedlo boje s Tureckem a nutně potřebovalo veslaře. Později, v období míru, došlo ke změně obsahu pojmu galeje na nucené práce.

Během 17. a 18. století sílí odpor k nehumánním podmínkám věznění. Rakouská císařovna a česká královna Marie Terezie vydala kodex trestního práva *Constitutio Criminalis Theresiana*, jenž omezil trest smrti. V roce 1776 bylo taktéž zakázáno mučení. Vydání kodexu znamenalo pokrok i přesto, že přebíral řadu nedostatků z feudálního pojetí trestního práva. Vznikl systém státních soudů, které postupně odstraňovaly nejen feudální zvěli, ale i právo útrpné, jehož uplatňování vedlo k justičním omylům. Za vlády Josefa II. dochází ke zlomu. V roce 1787 je vydán zákoník, jímž se mění celá filozofie trestů. Je zrušen trest smrti, jenž je nahrazen doživotním uvězněním.

V letech 1792-1835 vládl císař František II., který trest smrti obnovil, což mělo vést k potlačení vzrůstající zločinnosti. Roku 1803 byl vydán s působností pro celou monarchii (mimo Uher) „Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích“. Revoluční události v roce 1848 donutili následujícího císaře Ferdinanda V. k souhlasu se svoláním Říšského

sněmu ve Vídni a posléze v Kroměříži, na kterém byl přijat návrh na opětovné zrušení trestu smrti. Nastupující císař František I. však návrh zamítl a kroměřížský sněm rozpustil.

Nový trestní zákoník, jenž navazoval na zákoník josefinský, byl přijat v roce 1852. Šlo o dílo zdařilé a na našem území platil až do roku 1949. Trestné činy diferencuje na zločiny, přečiny a přestupky. Věznění se uskutečňuje v těžkém žaláři, žaláři a vězení. Dochází i další diferenciaci na oddělení mužů, žen a mladistvých. Řízení se ujímá ministerstvo spravedlnosti a vězení je zcela zestátněno. Jsou zřizovány nové státní trestnice, upravované i z jiných budov (např. Mírov z budovy hradu, ženská trestnice v Řepích u Prahy a Valdice z budov klášterů apod.). V této době se objevují snahy i o nápravu uvězněných osob, především prostřednictvím duchovních. Významnou osobností této oblasti je kaplan František Josef Řezáč, jenž jako první používá k nápravě vězňů pedagogické metody. Jeho spis „Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců“ analyzuje existující systém věznění a zabývá se problematikou nápravy pachatelů trestných činů. Je považován za nestora české penologie.

Po rozpadu habsburské monarchie v roce 1918 vzniká **Československá republika** v čele s prezidentem T. G. Masarykem, která navazuje na historické penitenciární a právní tradice. Byl vytvořen nový vězeňský systém nahrazující vězeňství, které bylo převzato ve špatném stavu. Dochází k přijetí nových právních norem. V roce 1931 byl vydán zákon upravující ochrannou a ústavní výchovu mládeže, jenž kladl důraz na edukační přístup. V témže roce byl vypracován i zákon, stanovující podmínky pro odnětí svobody u tzv. politických vězňů. Ti byli věznění odděleně od ostatních odsouzených a požívali určitých výhod.

Zmíněný postup a úsilí vede ke zlepšení podmínek věznění. Je řešena přeplněnost, úprava stravy, ošacení. Odsouzení byli zařazováni do práce, jež sloužila nejen jako výchovný prostředek, ale byla i zdrojem příjmů, jimiž byly hrazeny náklady státu. Část mzdy připadala i trestanci. Ve věznicích bylo možné se i vyučit, pro mladistvé byly dokonce zřízeny Živnostenské pokračovací školy. Důležité a pozitivní bylo, že ve vězeňství byli činní i pracovníci jiných oblastí, ať již učitelé, lékaři či duchovní. Významnou osobností vytvářející moderní systém vězeňství byl JUDr. Emil Lány, pracovník ministerstva spravedlnosti, jenž byl pověřen organizací a správou vězeňství. Z pověření vlády vykonal řadu cest po evropských vězeňských zařízeních a získané zkušenosti zúročil ve své práci.

Informace, týkající se vězeňství, nebyly utajovány. Již v roce 1930 byla vydána publikace „Vězeňství v Československé republice“, která byla běžně dostupná. Tímto opatřením bylo dosaženo toho, že u běžné populace nevznikaly mylné představy o poměrech ve věznicích.

Dne 15. března 1939 došlo k okupaci československého území německými vojsky pod vedením kancléře Adolfa Hitlera. Dochází ke vzniku **Protektorátu Čechy a Morava** v rámci Velkoněmecké třetí říše. Výkonná moc zde podléhala německé okupační správě. Prezident Emil Hácha ani formální vláda neměli vliv na činnost německých úřadů. Rovněž věznění bylo prováděno dle německých představ. Vliv okupační správy se zaměřoval na poněmčování, vysídlování a fyzickou likvidaci obyvatel Čech a Moravy. V soudních věznicích a trestnicích často existovalo vedení jak české (protektorátní), zajišťující provoz, tak vedení německé (říšské), jež využívalo věznice pro potřeby nacistických soudů a gestapa. Německá justice věznila zatčené buď ve věznicích vyšetřovací vazby, nebo je posílala do koncentračních táborů, které vznikaly v Německu krátce po nástupu nacistů k moci. První koncentrační tábor byl založen v Dachau jako vzor pro zřízení ostatních táborů. Správu a ostrahu táborů zabezpečovala ozbrojená složka SS (Schutz Staffe). Na území Protektorátu bylo zbudováno několik pracovních táborů pro muže (např. Hradištko u Benešova), romské sběrné tábory (Kunštát, Lety), internační tábor (Svatobořice u Kyjova). K nejznámějším u nás patřil koncentrační tábor v Terezíně.

Nakládání s vězněnými osobami se nedá srovnávat s jinými systémy. Hlavním záměrem nelidského zacházení bylo vyhlazování původního obyvatelstva, ovlivněné rasovým principem s cílem ponechat pouze nordickou rasu.

1.3 Trestání a věznění od roku 1945 do roku 1989

Po porážce fašismu v roce 1945 dochází k obnovení Československé republiky v čele s prezidentem Edvardem Benešem. V prvním poválečném období se vrací politický i společenský systém včetně vězeňství do prvorepublikové podoby. V důsledku válečných událostí vzniká snaha pomstít se německým občanům žijícím na území Protektorátu bez ohledu na míru jejich provinění. V letech 1945 až 1947 dochází k jejich soustředování ve sběrných táborech, posléze odsunu do Německa. K vězněným osobám převládal třídně politický přístup, jenž ve vězeňství zakotvil na mnoho dalších let.

O umístění do vězeňských zařízení rozhodovaly revoluční národní výbory. Činnost ministerstva spravedlnosti byla obnovena až ústavním dekretem prezidenta republiky

č.1/1945 Sb., o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné. Ústavním dekretem prezidenta republiky č. 94/1945 Sb. byl vytvořen Sbor uniformované vězeňské stráže pro výkon služby v soudních věznicích a trestních ústavech.

K podstatným změnám dochází až po roce 1948. Vzniká kategorie tzv. protistátních vězňů. Šlo o občany nesouhlasící s novým společenským uspořádáním, kteří byli internováni v táborech nucených prací, jež byly zřízeny na základě zákona č. 247/1948 Sb. Dochází i k reorganizaci vězeňského personálu po vzoru zřízeného Sboru národní bezpečnosti.

Vládním nařízením č. 48/1950 Sb. vznikají z ministerstva vnitra dvě nová ministerstva. Prvním je Ministerstvo vnitra pro správu vnitřních záležitostí republiky, druhým pak Ministerstvo národní bezpečnosti, které spravovalo bezpečnostní sbory, včetně celého vězeňství. V roce 1951 došlo k vydání Vězeňského řádu, jenž zavedl třídně politickou diferenciaci vězňů a nahradil prvorepublikové předpisy.

V roce 1957 vydává OSN tzv. Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni. Tento dokument ovlivnil nejen vývoj vězeňství u nás, ale i vydání zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, který působil jako základ reformy nových podmínek vězeňství. Začíná se silněji projevovat snaha o uplatnění speciálních metod působení na vězně, zejména v oblasti pedagogiky a psychologie. Vznikají nová pracovní místa, na nichž působí pedagogové, psychologové a sociální pracovníci. Rovněž pozice vychovatele je chápána novým způsobem. Zavádí se oddělení nápravně výchovné činnosti a vzniká Sbor nápravné výchovy, jenž jako centrální výkonný orgán ministerstva spravedlnosti zajišťoval vězeňství ve věznicích i nápravně výchovných ústavech. Třídně politická diferenciaci je nahrazena zavedením tří nápravně výchovných skupin, do nichž byli odsouzení děleni dle závažnosti trestného činu a recidivy.

U zaměstnanců, kteří pracovali přímo s obviněnými či odsouzenými, se kladl důraz na stupeň jejich vzdělání. Do práce s vězni se dařilo vnášet odborné přístupy, pozitivně se měnilo sociálně psychologické klima v ústavech. Dokladem uvedeného přístupu bylo založení Výzkumného ústavu penologického v roce 1967. Hlavní zásluhu na vzniku ústavu má klinický psycholog doc. PhDr. Jirí Čepelák. Byl zde sestaven tým tvořený odborníky z oboru psychologie, sociologie, pedagogiky i práva, zabývající se osobností a možnostmi resocializace i nápravy vězněných pachatelů. Využíváno bylo také zahraničních zkušeností a poznatků, výsledky výzkumu byly zaváděny do praxe v podobě nových diagnostických

a terapeutických metod. Výrazný vliv měl ústav zejména na zacházení s mladistvými odsouzenými.

Po vstupu vojsk Varšavské smlouvy na naše území v roce 1968 však přichází období normalizace. Ve věznicích se stav mění a prioritu opět získávají represivní prvky, hlavním smyslem věznění se stává izolace obviněných a odsouzených. Opět se zřizuje politickovýchovný aparát a KSČ získává nástroje k zasahování do vývoje vězeňství. Dochází ke stagnaci vývoje a normalizace vrcholí zrušením Výzkumného ústavu penologického, což má za následek úpadek rozvíjené odbornosti. Z odborných pracovníků se stávají pracovníci „politictí“. Kontrolní a řídicí pravomoc ohledně věznic a nápravně výchovných ústavů je svěřena správě Sboru nápravné výchovy a tzv. dozorovým prokurátorům. Stagnace vydrží až do konce roku 1989. Dne 17. listopadu 1989 dochází k demonstraci studentů, jež zahájí proces hlubokých společenských změn.

1.4 Trestání a věznění od listopadu 1989 po současnost

Po 17. listopadu 1989 v republice nastává postupná obnova demokratických principů. V čele státu stojí největší osobnost protikomunistického odboje Václav Havel. Jedním z důležitých kroků k odstraňování důsledků normalizace bylo amnestování některých trestných činů proti republice. Naše vězeňství čekaly velké změny související s přeměnou státu totalitního ve stát demokratický a právní. Pojem trestu začal být chápán nově, nejen z pohledu represe. Nemá být jen pouhou odplatou, ale má i regulovat a brát v úvahu osobnost pachatele. Rovněž by měl být realizován se snahou pozitivně působit na delikventy s cílem snižování recidivy a kriminality celkově. Musí být opuštěn vysloveně vojenský způsob zacházení s vězňenými. Pracovníci, kteří přímo pracují s odsouzenými nebo obviněnými ve výchovné oblasti, mají být občanskými zaměstnanci. Dochází ke zrušení trestu smrti a zavedení doživotního trestu odnětí svobody. V průběhu let 1990 a 1991 probíhá prověřování odborné a morální způsobilosti příslušníků Sboru nápravné výchovy. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství, jež v sobě zahrnovala zásady Evropských vězeňských pravidel a požadavky na humanizaci vězeňství. Důležitým právním aktem bylo vydání zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR. Tímto zákonem k 31. 12. 1992 zaniká Sbor nápravné výchovy a je zřízena Vězeňská služba. V zákoně je vytvořena nová organizační struktura, zahrnující Generální ředitelství VS, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání VS. Novou ozbrojenou složkou se stává justiční stráž. V souladu s Listinou základních práv a svobod

je vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Odborné zacházení s odsouzenými a humanizaci ve věznicích upravuje zákon č. 294/1994, pozměňující zákon č. 59/1956, o výkonu trestu odnětí svobody. Dochází k novému dělení vězeňských zařízení na věznice s dohledem, věznice s dozorem, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. O zařazení či přeřazení odsouzeného do daného typu věznice rozhoduje soud. Dalším důležitým krokem úpravy zacházení s odsouzenými je vydání zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Vnitřní kontrolní činnost spadá do kompetence generálního ředitelství VS ČR, potažmo ji vykonává odbor generální inspekce ministerstva spravedlnosti. Na výkon vazby a trestu dohlíží inspekční instituce Rady Evropy a OSN, dále státní zástupci a poslanci.

Základem pro rozvoj vězeňského systému a rozvoj působení na vězněné osoby je výše zmíněné dělení věznic do čtyř typů. Uvedené členění umožnilo přístup k pachatelům s ohledem na jejich narušení. Každý typ věznice disponuje jinými podmínkami a možnostmi. Rozdílné přístupy jsou zřejmé zejména při realizaci programů zacházení. V blízké budoucnosti se však plánuje vytvoření pouhých dvou typů věznic. Jeden by soustřeďoval odsouzené v dohledu, dozoru a v ostraze. V druhém typu věznice by byli umístěni odsouzení se zvýšenou ostrahou. Hlavním důvodem jsou úsporné snahy. Dalším opatřením v tomto smyslu je pokyn ve větší míře využívat trestu veřejně prospěšných prací a rovněž více uplatňovat trest domácího vězení. Tím by se počet ubytovaných odsouzených ve věznicích snižoval. Současný stav vězeňství je ovlivněn špatnou ekonomickou situací. Rozpočtové prostředky jsou omezovány, nelze plně zajistit výstavbu či renovaci vězeňských zařízení. V dnešní době uplatňují kompetentní orgány úsporná opatření, což má samozřejmě vliv i na chod věznic. Není vyloučené ani snížení počtu pracovníků Vězeňské služby ČR. Je však otázkou, do jaké míry budou mít omezující opatření vliv na kvalitu práce s odsouzenými. Stále platí předpoklad, že nejde jen o represivní dopad trestu, tedy izolaci vězňů od společnosti a zabránění pachatelům trestné činnosti v jejich dalších aktivitách. Důležité je i působení na odsouzené s cílem formovat u nich žádoucí návyky a pro společnost vhodné postoje, což je hlavním úkolem právě programů zacházení.

Do počátku roku 2013 existoval ještě jeden faktor, jenž ovlivňoval výkon vězeňství. Jednalo se o přeplněnost vězeňských zařízení. Tato skutečnost působila jak na oblast zajištění bezpečnosti ve věznicích, tak i na možnost práce s jednotlivci. Situaci dočasně ulehčila amnestie v lednu 2013, kdy se počet odsouzeným snížil. Přesto nelze situaci

pokládat za definitivně vyřešenou, neboť s určitým kvantitativním nárůstem je nutné počítat.

1.5 Informace o Věznici Kuřim

Počátky Věznice Kuřim (příloha P I) spadají do let 1956–1957, kdy fungovala jako pobočka Vazební věznice Brno. Bylo to spíše oddělení, jež bylo umístěno přímo v areálu podniku Prefa Kuřim. Zde odsouzení zároveň i pracovali. Zájem o zaměstnávání odsouzených ze strany tehdejších podniků, včetně Prefy, rostl. Z tohoto důvodu byl v roce 1981 v sousedství Prefy vybudován nový vězeňský areál. Věznice je určena pro odsouzené muže starší 18 let, kteří byli zařazeni do věznice s ostrahou. V současné době je zde kromě těchto jedinců umístěna i menší skupina odsouzených do dozorového typu. Ve věznici fungují dvě specializovaná oddělení – oddělení pro výkon trestu mladých dospělých s dozorem (18 až 26 let) a specializované oddělení pro výkon trestu sexuálních delikventů zařazených do ostrahy.

Chod věznice zabezpečuje 254 pracovníků, z toho 145 příslušníků ve služebním poměru a 109 občanských zaměstnanců v poměru pracovním. Ubytovací kapacita věznice čítá 464 míst, přičemž odsouzení jsou ubytováni v ložnicích o počtu 4, 10 nebo 18 lůžek. Ubytovaných odsouzených v březnu 2013 bylo 460, v roce 2012 však dosáhl celkový počet téměř 700 vězňů.

Pracovně jsou odsouzení zařazováni do vlastního provozu věznice, ve středisku hospodářské činnosti a u soukromých firem. Zaměstnanost v současné době činí cca 60%. Kromě uvedeného zařazení je odsouzeným nabízena varianta brigádnických prací pro potřeby věznice. O zařazení do práce je velký zájem. Motivem je nejen možnost výdělku, ale i příležitost smysluplného naplnění části dne v jiném prostředí.

Hlavním úkolem oddělení výkonu trestu je pozitivně ovlivňovat odsouzené takovou formou, aby v budoucnu žili řádným občanským životem a nepáchali další trestnou činnost.

Dalším klíčovým úsekem je oddělení vězeňské stráže, jež zajišťuje bezpečnost osob v objektu, střežení samotného objektu věznice i odsouzených osob. Zbývající úseky zajišťují ekonomické, logistické, personální, právní a zdravotnické zázemí pro plynulý chod věznice.

2 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY V ČR

2.1 Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž

Vězeňská služba (dále jen VS) České republiky je ozbrojenou složkou, „*kteřá zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti*“ (§ 1 odst. 1 zák. č. 555/1992 Sb.).

Zákonem stanovené úkoly ve VS zajišťují:

- vězeňská stráž, jejímž hlavním úkolem je nejen ostraha věznic, soudů a ústavů pro výkon zabezpečovací detence, ale i eskorta osob a zajišťování kázně a pořádku, v mimořádných případech a jen se souhlasem generálního ředitele může zastoupit roli justiční stráže,
- justiční stráž zajišťující bezpečnost a pořádek obdobně jako vězeňská stráž, místo níž může být i dočasně povolána,
- správní služba, jejímž úkolem je rozhodování „*ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost*“ (§ 3 odst. 6 zák. č. 555/1992 Sb.), i její příslušníci mohou dočasně plnit povinnosti vězeňské stráže,
- Institut vzdělávání VS ČR, jehož hlavním smyslem je zajišťovat všem příslušníkům a zaměstnancům kvalifikaci pro výkon jejich povolání s možností rozšíření si vědomostí během jejich profesního života,
- pověřené orgány VS, jež plní funkci policejního orgánu v případě trestných činů příslušníků VS.

Jedním z nejdůležitějších úkolů VS je působení prostřednictvím programů zacházení nejen na jedince ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS), ale i na osoby umístěné ve vazebních věznicích.

„*Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění*“ (§ 2 odst. 1 písm. d zák. č. 555/1992 Sb.).

„Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody“ (§ 2 odst. 1 písm. g zák. č. 555/1992 Sb.).

V tomto směru VS napomáhá výzkum vedený v oboru penologie, jež se touto problematikou zabývá.

Kontrola dodržování předpisů a plnění povinností příslušníků a zaměstnanců VS je prováděna Ministerstvem spravedlnosti. Právní úkony za VS spadají do kompetence generálního ředitele, jenž je do své funkce jmenován ministrem spravedlnosti.

2.2 Nařízení generálního ředitele č. 21/2010, úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody a výkonu zabezpečovací detence

Při zabezpečování VTOS a výkonu zabezpečovací detence na jednotlivých odděleních věznic je potřeba spolupráce řady pracovníků, ať již příslušníků VS, tak civilních a odborných zaměstnanců. Na chodu těchto oddělení se podílí: vedoucí oddělení, zástupce vedoucího oddělení, inspektor dozorčí služby a dozorce oddělení, jež jsou pracovníky ve služebním poměru. Odborní zaměstnanci speciální pedagog, psycholog, sociolog, sociální pracovník, vychovatel a terapeut pracují s odsouzenými především ve výchovné oblasti, přičemž zajišťují také plnění programů zacházení.

Společné i jednotlivé úkoly těchto pracovníků jsou definovány v Nařízení generálního ředitele (dále jen NGR) č. 21/2010.

V části druhé jsou definovány společné úkoly, které se týkají mimo jiné i programů zacházení: zaměstnanci *„zpracovávají písemnou dokumentaci o péči poskytované odsouzeným a o aktivitách programů zacházení, které vedou nebo zpracovávají písemnou dokumentaci o péči poskytované obviněným nebo o péči poskytované chovancům a o aktivitách vyplývajících z programů; dokumentaci ukládají a zacházejí s ní v souladu s právním předpisem o ochraně osobních údajů“* (§ 3 odst. 1 písm. g NGR č. 21/2010).

V části třetí jsou upraveny úkoly jednotlivých pracovníků oddělení. Zde jsou stanoveny v oddílu 1 úkoly zaměstnanců oddělení VTOS. Především odborní pracovníci zde mají zákonem dané povinnosti týkající se sestavení, plnění a vyhodnocování programů zacházení.

Psycholog:

„v potřebné míře psychologicky diagnostikuje svěřené odsouzené, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jeho uvážení“ (§ 7 odst. 6 písm. a NGR č. 21/2010),

„podílí se v rámci své odbornosti na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům“ (§ 7 odst. 6 písm. g NGR č. 21/2010).

Speciální pedagog:

„speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů... Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy“ (§ 6 odst. 1 NGR č. 21/2010).

Sociální pracovník:

„podílí se na vytváření koncepce zacházení s odsouzenými, programů zacházení a na zpracování návrhu vnitřní diferenciaci odsouzených“ (§ 9 odst. 4 písm. a NGR č. 21/2010),

„zpracovává společně s ostatními odbornými zaměstnanci konkrétní programy zacházení svěřených odsouzených, přitom podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení, podílí se na vyhodnocení účinnosti programů zacházení v oblasti své působnosti navrhuje jejich změny“ (§ 9 odst. 4 písm. b NGR č. 21/2010).

Vychovatel:

„vede osobně čtyři průběžné aktivity programů zacházení, rozložené v celém průběhu týdne, včetně dnů pracovního volna a klidu“ (§ 10 odst. 3 písm. b NGR č. 21/2010),

„sleduje kvalitu účasti odsouzených v programu zacházení“ (§ 10 odst. 3 písm. d NGR č. 21/2010),

„informuje ostatní zaměstnance o důležitých skutečnostech majících vliv na plnění programu zacházení a chování odsouzených“ (§ 10 odst. 3 písm. e NGR č. 21/2010),

„podílí se ve spolupráci s odbornými zaměstnanci na sestavení konkrétních programů zacházení jemu svěřených odsouzených“ (§ 10 odst. 4 písm. a NGR č. 21/2010),

„vede osobně podle svého zaměření zpravidla dvě průběžné aktivity programů zacházení, rozložené podle potřeby v průběhu celého týdne včetně dnů pracovního volna a klidu, a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci“ (§ 10 odst. 4 písm. b NGR č. 21/2010),

„sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje“ (§ 10 odst. 4 písm. c NGR č. 21/2010),

„zpracovává, na základě vyhodnocení jednotlivých aktivit programu zacházení odbornými zaměstnanci a celkového přístupu odsouzeného k naplňování účelu výkonu trestu, průběžná hodnocení programu zacházení a předkládá návrhy hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům“ (§ 10 odst. 4 písm. d NGR č. 21/2010),

„navrhuje realizaci potřebných změn včetně aktualizace programu zacházení a přerazování ve skupinách vnitřní diferenciací v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených, navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebnětechnickým zabezpečením a do bezdrogové zóny“ (§ 10 odst. 4 písm. e NGR č. 21/2010).

V oddílu 3 jsou pak stanoveny úkoly zaměstnanců oddělení výkonu zabezpečovací detence, které jsou obdobné jako u pracovníků oddělení VTOS. V současné době jsou na území ČR pouze dvě oddělení tohoto zaměření, a to ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno a ve věznici Opava.

2.3 Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., Řád výkonu trestu odnětí svobody

„Tento zákon upravuje výkon trestu odnětí svobody (dále jen „výkon trestu“) ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic“ (§ 1 odst. 1 zák. č. 169/1999 Sb.). Obsahem zákona jsou stanoveny nejen podmínky výkonu trestu a kritéria pro umístění odsouzených, ale i jejich práva a povinnosti.

„S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem“ (§ 2 odst. 2 zák. č. 169/1999 Sb.).

K této skutečnosti je přihlíženo při sestavování programů zacházení, jejichž plnění je jednou z hlavních povinností odsouzených. Zákon o nich pojednává v Hlavě třetí, v obecném ustanovení: „během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné, nebo dobrovolné. Okruh konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení“ (§ 40 odst. 1 zák. č. 169/1999 Sb.),

„k dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného. Program se nezpracovává v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo jeho zbytek ve výměře nepřesahující 3 měsíce“ (§ 40 odst. 2 zák. č. 169/1999 Sb.).

Samotný program zacházení je definován v § 41 zák. č. 169/1999 Sb., každá věznice si ho však v rámci svého vnitřního řádu upravuje dle svých prostředků, možností a požadavků (více kapitola 2.4).

Podrobněji programy zacházení řeší vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, a to v Hlavě čtvrté (realizace programů zacházení), v § 36, § 37, § 38, § 39 a § 40. Je zde stanoveno členění programů zacházení, podmínky plnění i kritéria jejich vyhodnocování.

2.4 Vnitřní řád Věznice Kuřim

Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, každé vězeňské zařízení má svou vlastní úpravu programu zacházení zakotvenou ve vnitřním řádu věznice. Vnitřní řád Věznice Kuřim upravuje programy zacházení v oddílu čtvrtém, článku devatenáctém.

„program zacházení s odsouzenými je výchovný prostředek, jehož základem je vedení odsouzeného k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu výkonu trestu odnětí svobody. Během pobytu v nástupním oddělení nabídne speciální pedagog odsouzenému na základě komplexní zprávy z alternativ programů zacházení vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem“ (čl. 19 odst. 1),

„pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu zacházení stanoveného tímto vnitřním řádem, příloha č. 5 „ (čl. 19 odst. 3),

„program zacházení se pravidelně vyhodnocuje (ve věznici s dozorem a výstupním oddělením věznice 1krát za 2 měsíce, ve věznici s ostrahou 1krát za 3 měsíce). Při hodnocení se aktualizuje v souladu s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho chování a jednání, odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí“ (čl. 19 odst. 4),

„plnění, případně neplnění programu zacházení je základním podkladem pro zpracování hodnocení a pro podání návrhu na přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice“ (čl. 19 odst. 5),

„kromě aktivit uvedených v programu zacházení mohou odsouzení v době vymezené časovým rozvrhem dne uspokojovat své potřeby využíváním knihovny věznice, odběrem tisku, knih a publikací, sledováním rozhlasových a televizních pořadů a účastí na dalších aktivitách zprostředkovaných věznicí,“ (čl. 19 odst. 6).

Mimo programů zacházení Vnitřní řád upravuje i ostatní povinnosti a práva odsouzených. Jsou v něm stanoveny například podmínky vnitřní diferenciaci a přeřazení odsouzených do jiného typu věznice, informace o lékařské a duchovní péči, ukládání trestů, udělování odměn a další.

3 UPLATŇOVÁNÍ PROGRAMU ZACHÁZENÍ S ODSOUZENÝMI VE VĚZNICI KUŘIM

Odsouzený je po nástupu do nápravného zařízení přijat v rámci nástupního oddělení. Zde předstoupí před přijímací komisi, která je složena z odborných zaměstnanců: lékaře, vychovatele, psychologa, sociálního pracovníka a speciálního pedagoga. Na základě jejich poznatků je sepsána komplexní zpráva o odsouzeném, v níž jsou obsaženy údaje jak o výkonu vazby, tak i zdravotní, psychologická, sociální a speciálně pedagogická charakteristika vězně. Zpráva je důvěrná a je součástí osobní karty. Tato karta je evidenční pomůckou vedenou po dobu výkonu vazby a VTOS, slouží k záznamům podstatných skutečností během celého tohoto období. Po vytvoření a vyhodnocení komplexní zprávy je odsouzený zařazovací komisí umístěn na příslušné oddělení.

V rámci psychologické charakteristiky vězně se pomocí výzkumných metod zjišťují:

- významná anamnestická data,
- intelektové schopnosti,
- emoční stabilita,
- hodnotová orientace,
- motivační činitelé chování,
- míra sociálně psychologických dovedností.

Následně je zjišťována jejich souvislost s trestnou činností. Dále je posuzována motivace k řešení problémů, a to zda si je jich odsouzený vědom, vnímá - li je správně, zda je chce a umí řešit, celková míra jeho odhodlání vypořádat se s nastalou situací. Je provedena analýza postoje k trestnému činu a také přijetí viny. Použitými metodami jsou anamnestický rozhovor, pozorování, analýza osobních dokumentů, dále testové metody například Baumtest (test stromu – projektivní typ kresby), Handtest (test ruky – projektivní diagnostika chování se vztahem k agresivitě).

Sociální pracovník má za úkol vypracovat anamnézu sociální, a to pomocí metody cíleného rozhovoru jak s odsouzeným, tak i s jeho rodinnými příslušníky. Dále pak provádí rozbor spisového materiálu a pozorování. Poznátka získané během rozhovorů, pozorování i studia materiálů slouží k vytvoření sociální charakteristiky odsouzeného.

Sociální posouzení obsahuje zejména:

- relevantní poznatky z pozorování,

- osobní a rodinná anamnéza,
- způsobilost k právním úkonům, případné vyjádření orgánů sociálního zabezpečení,
- popis aktuální sociální situace (rodinný stav, rodinné zázemí, ostatní sociální zázemí, nezaopatřené děti a jejich současné zajištění, finanční zajištění, stav pohledávek atd.),
- kontakty s orgány státní správy (koordinátorem péče o osoby společensky nepřizpůsobené, orgány sociálně právní ochrany dětí apod.),
- popis zajištění situace po výkonu trestu odnětí svobody (ubytování, zaměstnání),
- potřeba vykonání sociálních úkonů (zajištění dokladů, důchodu, informace o případné školní docházce).

Speciální pedagog ještě před sestavením konkrétního programu zacházení zpracovává pedagogickou charakteristiku odsouzeného, při níž využívá metody anamnestického rozhovoru, standardizovaného dotazníku, studia osobních dokumentů a spisových materiálů.

Tato charakteristika obsahuje:

- údaje o výchově odsouzeného,
- informace o dosaženém vzdělání a jeho přizpůsobivosti v zaměstnání,
- popis míry schopnosti navazovat a udržovat sociální vztahy,
- subjektivní názor odsouzeného na pobyt ve věznici,
- jeho reakce na vězený režim, včetně schopnosti a ochoty jeho akceptování,
- stanovení dalších cílů.

Závěry (neboli posouzení) jednotlivých odborných pracovníků dané oblasti pak obsahují doporučení pro speciálního pedagoga, který na jejich základě sestaví několik alternativ programu zacházení (příloha P III), individuálních pro každého vězně, jenž si pak vybere konkrétní program. Tento program je následně schválen ředitelem dané věznice nebo jeho zástupcem.

Program zacházení je „*výchovným prostředkem, prostřednictvím něhož jsou odsouzení vedeni k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin, a zároveň slouží k naplňování účelu výkonu trestu*“ (České vězeňství, 2/2011, s. 12).

Program zacházení je vytvářen nejen s ohledem na charakter osobnosti, zdravotní stav odsouzeného, příčiny trestné činnosti a délku trestu, ale i na základě jeho zájmů a zálib.

Komplexní zpráva obsahuje i další údaje, podle nichž je pak určen soubor metod, které by měly vést k dosažení formovaných výchovných cílů, stanovených daným programem.

„Hlavním cílem programu zacházení s odsouzeným je vytvoření předpokladů pro úspěšnou reintegraci“ (Sochůrek, 2007, s. 43).

V programu zacházení však nejsou formovány pouze výchovné cíle, ale zahrnuje i ostatní aktivity, jež se dělí do těchto oblastí:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciálně výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast utváření vnějších vztahů.

Programy zacházení jsou tedy jedním z klíčových termínů při práci s odsouzenými, přičemž každá z věznic si tyto programy specifikuje a přizpůsobuje svým možnostem i odbornosti personálu. Nabídka aktivit jednotlivých věznic je aktualizována podle finančních, personálních i prostorových podmínek dané věznice. Jak již bylo v předcházející kapitole zmíněno, Vnitřní řád Věznice Kuřim se programy zacházení zabývá v oddílu čtvrtém „Realizace programu zacházení a zaměstnávání odsouzených“, v článcích 19 a 20.

3.1 Zájmové, vzdělávací a speciálně výchovné aktivity

Zájmové aktivity

Zájmové aktivity slouží především k sociálně hodnotnému a účelnému využívání volného času, což bývá problémem většiny odsouzených. Tyto aktivity jsou významnou součástí života na svobodě, proto by měly hrát důležitou roli i pro odsouzené ve výkonu trestu svobody, především pro vězně, jež jsou nezaměstnaní.

Okruhy zájmových aktivit si odsouzení volí nejen na základě svých zájmů, ale i podle svých duševních a fyzických schopností. Uskutečňování těchto aktivit probíhá pod vedením odborných pracovníků věznice či vychovatelů, kteří vězňům pomáhají rozvíjet nejen vědomosti, sociální dovednosti a schopnosti, ale napomáhají i naplnění jejich seberealizace. Zájmové aktivity působí na odsouzené relaxačně a příznivě ovlivňují i jejich

psychiku opotřebovanou pobytem ve věznici. Zúčastněných umožňují odčerpat přebytek energie, snižuje se i jejich agresivita a lépe přijímají výchovné snahy pracovníků VTOS.

Věznice Kuřim nabízí řadu volnočasových aktivit z různých oblastí. Ze sportovních aktivit je to atletika, kondiční cvičení, kroužek šipek, streetball, stolní tenis a fyzický zátěžový program. Z oblasti estetické mají odsouzení k dispozici kroužek hudební, poslechový, filmový, dokumentární a výtvarný. V manuálních dovednostech se mohou zdokonalovat v modelářství, řezbářství a v rukodělném kroužku. V nabídce jsou i šachy, sudoku a scrabble.

V rámci některých volnočasových aktivit odsouzení vyrobili řadu výrobků, s nimiž obstáli na nejedné výstavě. Za zmínku stojí ručně šitý vězeň, který byl v roce 2010 úspěšným exponátem v rámci výstavy Akademie výtvarných umění Praha.

Hlavním cílem těchto volnočasových aktivit je tedy uspokojit rozličné duševní, tělesné i kulturní potřeby jednotlivých vězňů v rámci možností Věznice Kuřim, a to jak personálních, prostorových, tak i finančních. Smyslem je naučit odsouzené co nejlépe využívat svůj volný čas jak ve výkonu trestu, tak následně po propuštění z věznice. Je to jeden z důležitých penologických problémů, který je velice obtížný, ale ne neřešitelný. Je třeba jedince motivovat a napomoci jim získat základní životní dovednosti a znalosti, a to právě i v rámci těchto zájmových aktivit.

Vzdělávací aktivity

Vzdělávací aktivity mají klíčovou roli v každém moderním vězeňském systému. Přímou se vztahují k reintegraci odsouzených zpět do společnosti. Mimo to jsou spojeny s naplněním osobních i společenských potřeb jednotlivých odsouzených. Jedním z cílů je i odstranění případné negramotnosti vězňů vzhledem k jejich úspěšnější reintegraci po opuštění nápravného zařízení. Ve Věznici Kuřim od ledna roku 2013 začalo fungovat vzdělávací středisko, které bude zajišťovat i záuční kurzy, zřejmě kuchařského zaměření. Prozatím je však ve fázi rozvoje, od září 2013 bude organizačně začleněno do SOU VS ČR (Střední odborné učiliště Vězeňské služby České republiky). Odloučená pracoviště (školská vzdělávací střediska) SOU VS ČR zajišťují vzdělávání osob jak ve VTOS, tak ve výkonu vazby.

Věznice Kuřim umožňuje odsouzeným vzdělávání v mnoha směrech. V rámci samostudia se mohou zdokonalit v anglickém, ruském a německém jazyce. V oblasti přírodních věd mají k dispozici zeměpisný, kynologický, akvaristický, myslivecký a přírodovědný

kroužek. Dále se mohou vzdělávat ve výpočetní technice, základech počítačové gramotnosti, ekonomice, společenské výchově, etice a etiketě. Manuální dovednosti si mohou rozšířit v pracovní výchově, ve vaření a zpracovávání potravin. Nových znalostí mohou nabývat i v kroužku historicko-náboženském, všeobecných znalostí a populárně naučném.

Mimo tyto aktivity nabízené přímo ve věznici je odsouzeným dána možnost vzdělání i mimo areál Věznice Kuřim. Je jim umožněno získat střední, popřípadě vysokoškolské vzdělání, a to v rámci ostatních nápravných zařízení, kde je daná výuka umožněna a kam jsou za tímto účelem dočasně přeřazeni.

Střední odborné vzdělání mohou získat ve školním roce 2012–2013 ve vzdělávacích střediscích v těchto věznicích:

Pardubice – učební obory Šití prádla, Práce ve stravování – pro odsouzené s dozorem i s ostrahou,

Plzeň – učební obor Zámečnick – pro odsouzené s ostrahou,

Rýnovice – učební obory Obráběč kovů, Obrábění kovů – pro odsouzené s dozorem i s ostrahou,

Valdice – maturitní studium Ekonomie a podnikání, učební obor Obrábění kovů – pro odsouzené s ostrahou,

Všehrady – učební obory Sadovnické a zelinářské práce, Stavební výroba, Provoz společného stravování, Strojírenská výroba, Elektrotechnická výroba – pro odsouzené s dozorem.

Tato vybraná nápravná zařízení umožňují získat mimo odborné střední vzdělání v učebních oborech i osvědčení z pestré nabídky odborných kurzů.

Vysokoškolské vzdělání ve školním roce 2012–2013 nebylo odsouzeným umožněno. V předešlých letech bylo toto vzdělávání nabízeno v rámci Projektu integrace odsouzených osob ve výkonu trestu do studia na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity. Tato fakulta je součástí programu EU SOCRATES, podprogramu GRUNDTVIG, projektu EPLLA (Zapojení vězňů do celoživotního vzdělávání). Studium probíhalo formou celoživotního vzdělávání, na které ve třetím ročníku navazovalo kombinované bakalářské studium. Toto vzdělání mohl absolvovat každý odsouzený, který splňoval dané podmínky a požadavky pro studium.

Podmínky studia:

- placení školného cca 20 000,- Kč za semestr, tedy celkem asi 75 000,- Kč za celé studium,
- po přijetí ke studiu je studující umístěn ve VVaÚpVZD Brno – muži, Věznice Světlá – ženy.

Požadavky:

- ukončené středoškolské vzdělání s maturitou,
- úspěšné složení přijímacího Testu studijních předpokladů,
- kladné hodnocení a doporučující stanovisko kmenové věznice a komise ředitele VVaÚpVZD Brno,
- dobrý zdravotní stav z důvodu pracovního zařazení,
- zařazení v dozoru nebo ostraze,
- odsouzený nesmí být zařazen dle NGR č. 12/2012 (o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci).

V rámci tohoto studia byly zájemcům nabízeny ke studiu tyto obory: bankovníctví, management, regionální rozvoj a cestovní ruch, regionální rozvoj a správa, veřejná ekonomika a správa.

Druhou možností bylo v předchozích letech vysokoškolské vzdělávání odsouzených ve Vazební věznici Praha – Ruzyně, které probíhalo ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy. I toto studium bylo uskutečňováno formou celoživotního vzdělávání, na něž ve třetím ročníku navazoval jeden rok bezplatného kombinovaného bakalářského studia v oboru Teologické nauky a probíhalo jako součást projektu „Centrum pro vysokoškolské vzdělávání“. Také zde byly stanoveny obdobné podmínky a požadavky, které musel zájemce splňovat.

Dále Věznice Kuřim poskytuje možnost absolvovat rekvalifikační kurzy v různých oborech. Například v listopadu 2012 úspěšně složili teoretické i praktické zkoušky vězni zařazení do rekvalifikačního kurzu v oboru malíř. Podle vyjádření zkušební komise ukázali velmi dobré teoretické znalosti, doplněné kvalitní praktickou činností, což jim otevírá řadu nových možností po ukončení VTOS a návratu do běžného života. V předchozích letech byla nabízena možnost rekvalifikace i v oborech kuchař a natěrač. Mladí dospělí dostali možnost zúčastnit se kurzu v oboru montér suchých staveb.

Speciálně výchovné aktivity

Speciálně výchovnými aktivitami programu zacházení jsou individuální či skupinové činnosti, vedené kompetentními zaměstnanci (především psychology, speciálními pedagogy, vychovateli či sociálními pracovníky), a to ve speciálně pedagogických a psychologických oblastech. Jedná se zejména o oblasti:

- terapeutickou (sociální výcvik, psychoterapie, pohybová terapie, arteterapie),
- sociálně právního poradenství (zde je například odsouzeným nezaměstnaným poskytnut návod, jakými způsoby si mohou najít zaměstnání),
- tréninku zvládnání vlastní agresivity.

Rozsah těchto aktivit je určen speciálním pedagogem na základě komplexní zprávy, což značí, že si je jedinec sám nevybírá.

Ve Věznici Kuřim jsou vězňům předepisovány tyto speciálně výchovné aktivity: psychologické a terapeutické skupiny, denní a týdenní komunitní skupina, sociálně-právní poradenství, sociálně-psychologický výcvik, terapeutická komunita, pohybová výchova, relaxace, rehabilitační cvičení, večerní klub, klub mladých a lékařská ambulance pro sexuální devianty.

Také se zde uplatňuje speciální aktivita Parole v rámci programu 3 Z (Zastav se, zamysli se, změň se). Jedná se o resocializační program pro odsouzené, jenž byl vytvořený Londýnskou probační službou pro EU. Probíhá skupinovou formou a jsou v něm využívány metody modifikace chování, behaviorální terapie, nácvik pomocí autoinstrukcí, řešení problémů a kognitivní terapie. Terapeutická skupina je uzavřená, čítá maximálně 12 členů. Cílem tohoto programu je motivace odsouzených ke změně postojů, hodnotového žebříčku a stylů jejich myšlení.

Další speciálně výchovnou aktivitou je skupina setkání, na níž se podílí nezisková organizace Podané ruce ve spolupráci se zaměstnanci věznice. Jedná se o řešení drogových problémů odsouzených, především poskytnutím odborných služeb.

Věznice Kuřim umožňuje v rámci JOB klubu i pracovní právní poradenství pod vedením sociálního pracovníka.

Speciálně výchovné aktivity jsou uskutečňovány v rámci všech oddělení věznice, především se však uplatňují na odděleních, která jsou specializována pro odsouzené s různými poruchami, ať jsou to poruchy duševní, mentální retardace, poruchy chování,

poruchy osobnosti a jiné. Smyslem aktivit vykonávaných v rámci těchto specializovaných oddělení je u rizikových jedinců snížení nebezpečnosti a pravděpodobnosti recidivy. Hlavními cíli tedy jsou: motivace odsouzených k nápravě, změny jejich chování, snižování rizik k opakovanému páčání trestné činnosti a tím zvyšování bezpečnosti společnosti po návratu těchto odsouzených do společenského života.

NGŘ č. 25/2012 stanoví členění typů specializovaných oddělení následovně:

- a) *„pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování, kteří jsou schopni zapojení do skupinového terapeutického působení. Možné typy těchto specializovaných oddělení jsou:*
  1. *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a s poruchou chování,*
  2. *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek,*
  3. *specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací,*
- b) *pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování, kteří nejsou schopni zapojení do skupinového terapeutického působení: specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování s individuálním zacházením,*
- c) *pro výkon ochranného léčení. Možné typy těchto specializovaných oddělení jsou:*
  1. *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického,*
  2. *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení sexuologického,*
  3. *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protialkoholního a patologického hráčství,*
  4. *specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství“ (§ 3 NGŘ č. 25/2012).*

Věznice Kuřim jako jediná věznice v ČR disponuje specializovaným oddělením pro sexuální delikventy. Zařízení vzniklo v roce 1997. Specialisté z oddělení výkonu trestu zde uskutečňují speciálně výchovné aktivity formou individuálních i skupinových terapií a v rámci léčby úzce spolupracují s externími lékaři. Oddělení je určeno odsouzeným, kterým po vykonání trestu odnětí svobody soud uložil ústavní sexuologickou léčbu. Úspěšnost těchto speciálně výchovných aktivit je poměrně vysoká, materiály věznice uvádějí pouze 5 % recidivistů.

Dalším specializovaným oddělením je zde oddělení mladých dospělých (18–26 let). Tito odsouzení jsou zařazeni do věznice s dozorem, nejsou sem však zařazováni automaticky, ale na základě výběru. Uplatňuje se zde speciální program zacházení, obsahující více aktivit, zejména vzdělanostních. Každý z odsouzených si vede deník, kam zaznamenává svou každodenní činnost a který slouží jako podklad pro hodnocení. Pokud odsouzený program řádně neplní či se dopustí kázeňského přestupku, je z oddělení vyloučen. Na tomto oddělení působí především speciální pedagog.

Na speciálně výchovné aktivity je kladen velký důraz, protože právě tyto činnosti mají mít největší podíl na úspěšné reintegraci odsouzených. Jsou zaměřeny především na řešení psychických problémů a získávání sociálních dovedností, důležitých při uplatnění se v občanském životě po ukončení výkonu trestu.

3.2 Pracovní aktivity, zařazování odsouzených do práce a pracovní příležitosti ve Věznici Kuřim

Pracovní aktivity

Pracovní aktivity jsou jedním z nejdůležitějších prvků v programu zacházení. Zahrnují nejen pracovní činnosti potřebné ke každodennímu provozu vězeného zařízení (tj. úklid vězených prostor, různé brigády), ale i pracovní zařazení. Povinnost pracovat je jednou z řady povinností, jež je odsouzenému uložena v rámci VTOS, pokud je mu práce přidělena a pokud je k práci způsobilý po zdravotní i psychické stránce.

„Odsouzený je povinen pracovat, pokud je do zaměstnání zařazen, je zařazován na základě rozhodnutí ředitele věznice, a to na základě doporučení odborníků, kteří zvažují zdravotní způsobilost a intelektuální, profesní a osobnostní předpoklady“ (Černíková, 2008, s. 103)

Pracovní aktivity jsou jedním z důležitých faktorů, přispívajících k zvýšení šance na úspěšnou reintegraci. Mimo to přispívají nejen ke zlepšení psychosomatických funkcí a potlačení agresivity, ale i k sebeuplatnění a seberealizaci odsouzených.

Zařazení odsouzených do práce je závislé na mnoha různých faktorech. Jedná se nejen o fyzický a psychický stav odsouzeného a jeho skutečný zájem pracovat, ale i o úroveň vzdělání, odbornou praxi, finanční pohledávky a v neposlední řadě o délku výkonu trestu.

Odsouzení mohou být zařazeni na pracoviště interní, tedy v rámci věznice, nebo externí, mimo prostory vězeňského zařízení.

Zařazování odsouzených do práce

Zařazování odsouzených do práce se realizuje dle § 30 odst. 1 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb.

Věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání svých odsouzených v rámci:

- provozu věznice,
- vlastní výroby (např. v dílnách),
- podnikatelské činnosti či smluvně u jiných subjektů i mimo vězeňské prostory.

Ve věznicích si odpykávají trest i odsouzení, kteří patří do skupiny označované trvale pracovní nezařaditelní. Dle znění Zákona o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb.

„odsouzeným trvale pracovní nezařaditelným je odsouzený:

- a) který je starší 65 let, pokud sám nepožádá o zařazení do práce,*
- b) který byl uznán invalidním ve třetím stupni nebo*
- c) jehož zdravotní stav neumožňuje trvalé pracovní zařazení“ (§ 69 odst. 1 zák. č. 169/1999 Sb.)*

„Odsouzení trvale pracovní nezařaditelní vykonávají trest zásadně ve specializovaných odděleních věznic zřízených generálním ředitelem Vězeňské služby“ (§ 92 vyhláška Ministerstva spravedlnosti 345/1999 Sb.).

Pracovní příležitosti

Pracovní příležitosti poskytované odsouzeným **Věznicí Kuřim**:

- 1) zaměstnání v rámci věznice

Chemoplast BEC, s.r.o., Karlova 7, Brno – Maloměřice.

Montážní pracovník (kompletace hraček z plastových komponentů).

Pracoviště se nachází v objektu B14b Věznice Kuřim. Práce je vykonávána v temperované a větrané dílně. Jde o zaučené montážní práce, včetně lepení disperzními lepidly, která jsou zdravotně nezávadná. Pracovník používá jednoduché ruční nářadí, manipuluje s plastovými komponenty a papírovými polepy. Pracuje převážně vsedě. Provádí i základní úklid pracoviště a k tomu používá mycí a čistící detergenty.

Pracovní doba: 8 hod., jednosměnný provoz.

Řízení činnosti zajišťují pracovníci Věznice Kuřim.

Rozhodující faktory: lehká nenáročná práce – 1.

Kategorie práce č. 1.

IFE – CR a.s., Evropská 839, 664 42 Modřice.

Montážní pracovník (montáž komponentů pro automatické dveřní systémy).

Stanoviště pracovníka se nachází v 2. nadzemním podlaží objektu B14c Věznice Kuřim. Pracuje v temperované dílně. Používá ruční nářadí. Pracuje střídavě vsedě a vestoje. Občas manipuluje břemeny do 30 kg. Používá montážní lepidlo LOCTITE 243. Při správném technologickém postupu nemůže dojít ke kontaktu lepidla s pokožkou, nemá charakter nebezpečného přípravku.

Rozhodující faktory: fyzická zátěž – 2.

Kategorie práce č. 2.

MG SLOVAKIA s.r.o., Kátovská čs/1517, 908 51 Holíč.

Dělník (šití obuvi).

Pracoviště je v objektu B14b Věznice Kuřim.

Práci řídí pracovníci oddělení OZVO Věznice Kuřim.

Pracovní doba: 7 hod., jednosměnný provoz.

Rozhodující faktory: celková fyzická zátěž – 1.

Kategorie práce č. 1.

MORAVIA – PROPAG s.r.o., Karásek 7, Brno.

Pracovník pro drobné montážní práce.

Pracoviště se nachází v 2. nadzemním podlaží objektu B14b Věznice Kuřim.

Pracovní doba: 8 hod., jednosměnný provoz.

Rozhodující faktory: celková fyzická zátěž – 1.

Kategorie práce č. 1.

REMET, spol. s r.o., Vídeňská 11/127, 619 00 Brno.

Strojník, řidič, motorář.

Stanoviště je v objektu B21 Věznice Kuřim.

Pracovní doba: 8 hod., jednosměnný provoz.

Rozhodující faktory: celková fyzická zátěž – 2.

Kategorie práce č. 2.

Dále vykonávají práce pro firmy Tyco Electronics Czech, s.r.o., ASTV, s.r.o., .A.S.A., DAWEL, s.r.o., Fikar, s.r.o., G – mont, s.r.o. a v rámci vnitřního provozu se starají o údržbu věznice.

2) zaměstnání mimo vězeňské zařízení

Agropodnik a.s., Skalice nad Svitavou 169 (pracoviště Újezd u Černé Hory, Šebetov).

Pracovník pro úklidové, případně pomocné práce v zemědělství.

Pracuje celoročně na vnitřních i venkovních plochách, provádí úklidové i pomocné práce, může používat ruční nářadí (i elektrické), manipuluje s břemeny do 30 kg, ojediněle i do 50 kg. Přichází do kontaktu se zvířaty.

Rozhodující faktory: fyzická zátěž – 2, prach v zemědělských provozech – 2.

Kategorie práce č. 2.

AUTODROM Brno a.s., Ostrovačice 201, 664 81 Brno – venkov.

Pomocně dělnické práce na údržbě autodromu.

Vykonává pomocné práce v areálu autodromu, buď ve venkovním prostoru (při příznivém počasí), nebo v případě silného deště, větru, mrazu v uzavřených boxech nebo stanech, které je možné temperovat. Pracovník používá dílenské, hospodářské nebo kopáčkové ruční nářadí, případně elektrické ruční nářadí. Manipuluje s břemeny do 30 kg. Může pracovat v blízkosti zdvihacích zařízení.

Rozhodující faktory: celková fyzická zátěž – 2.

Kategorie práce č. 2.

PREFA Brno a.s., závod Kuřim.

Profese v kategorizaci prací: SPIROLL loď č. 6, 8, 9 – označení 004 – strojník prefabrikátů.

Stanoviště má na pracovišti „SPIROLL“, práci vykonává celoročně v temperované hale. Provádí zaučené, pomocné práce, používá ruční nářadí. Pracuje převážně ve stoje. Přichází do styku s betonem. Používá mycí detergenty. Manipuluje s břemeny do 30 kg.

Pracovní doba: 7,5 hod., jednosměnný pracovní provoz.

Rozhodující faktory: hluk – 3, celková fyzická zátěž – 2

Kategorie práce č. 3.

Dle § 31 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb. jsou odsouzeným některé pracovní činnosti zakázány. Týká se to práce s výbušninami, v případě styku s omamnými či holotropními látkami a jedy je nutno zajistit nad těmito pracovníky zvýšenou kontrolu.

„Cílem pracovních aktivit je především vytvoření pracovních návyků u těch odsouzených, kteří si je doposud nevytvořili a současně uchování pracovních návyků u odsouzených, kteří před výkonem trestu pracovali. Smysluplná, dobře řízená a organizovaná práce

rozvíjí pracovní návyky a s tím související vlastnosti osobnosti. Takto uspořádaná práce odsouzených, vykonávaná navíc v podmínkách odpovídajících mimovězeňskému standardu (a též spravedlivě odměňována), utváří v žádoucím směru vztah odsouzeného k práci vůbec (práce jako typická lidská potřeba) i k práci jako prostředku uspokojování dalších potřeb a zájmů člověka (což evidentně u odsouzených osob nebývá samozřejmostí)“ (Hála, 2005, s. 124).

3.3 Udržování a rozvoj vnějších vztahů, zejména s rodinou

Oblast vnějších vztahů je poslední, nikoli však méně důležitou součástí programu zacházení. Některými odborníky bývá též označována „extramurální“, což znamená „za zdí vězení“. Obsahem aktivit této oblasti je udržování, posilování či vytváření vazeb uvězněných s vnějším prostředím, především s jejich blízkými. Jde o kontakty korespondenční, dále kontakty uskutečňované formou návštěv, patří sem však i četba časopisů a dalších periodik. Lze sem zařadit i navazování kontaktů s různými charitativními organizacemi, které mohou být odsouzeným nápomocny během prvních dnů jejich pobytu na svobodě. Realizace těchto aktivit spadá především do pracovní náplně sociálních pracovníků, spolupracujících s dalšími institucemi a státními organizacemi, které se v této oblasti uplatňují (patří sem například sociální kurátoři, Probační a mediační služba České republiky atd.).

Dle § 19 odst. 1 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody 169/1999 Sb. má odsouzený právo přijímat návštěvy osob blízkých tři hodiny měsíčně. O formě průběhu návštěvy rozhoduje ředitel věznice. Způsob návštěv je diferenciován; mohou probíhat v místnosti, kde je v rámci bezpečnosti návštěvník od odsouzeného oddělen přepážkou, ale mohou probíhat i bez sluchové a zrakové kontroly zaměstnanců VS, a to v prostorách tomu vyhrazených. Tato návštěva bývá povolena ředitelem věznice odsouzenému za odměnu. V některých případech je vězňům umožněno během návštěvy opustit věznici, pokud tím však není ohrožen účel VTOS.

Do aktivit podporujících rozvoj vnějších vztahů patří i právo odsouzených přijímat duchovní služby, jež jsou poskytovány registrovanými církvemi a náboženskými organizacemi, které jsou k této činnosti oprávněny.

Realizace těchto aktivit je nezbytná především u trestů dlouhodobých a střednědobých. Jde především o přípravu a zajištění sociálního zázemí pro odsouzeného při jeho vstupu do

společenského života po ukončení VTOS. V neposlední řadě je vyvíjena i snaha potlačit negativní vlivy prizonizace, potažmo institucionalizace.

„Prizonizace znamená adaptaci na podmínky života ve vězení a velmi snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace jedince do normální společnosti.

Institucionalizace je výsledek adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení. Výsledkem je ztráta aktivity, „život ze dne na den“. Až na výjimky této formě podlehnou všichni vězni. Typickým znakem je povrchní, předstíraná poslušnost a slušnost. Oslabuje se schopnost adaptace na život na svobodě a naopak se upevňuje akceptace vězeňského způsobu života“ (Černíková, 2008, s. 119).

Nejdůležitější funkci plní tyto aktivity zejména v posledních šesti měsících výkonu trestu, kdy je program zacházení zaměřen přímo na konkrétní problémy, jež musí odsouzený po opuštění věznice řešit. Jedná se zejména o problematiku bydlení a nástup do zaměstnání. V nabídce některých věznic je i poskytování dlužního poradenství, které pomáhá odsouzeným řešit jejich finanční problémy.

Věznice Kuřim v této oblasti poskytuje odsouzeným před propuštěním řadu možností. Pod vedením sociálních pracovníků uskutečňuje školení, kde jsou odsouzení informováni o všem, co je nutné po opuštění věznice vykonat. Dále zajišťuje návštěvy kurátora na úřadě nebo přímo ve vězeňském zařízení. Nabízí i informace o stavu na trhu práce.

3.4 Realizace programu zacházení

Při realizaci programů zacházení musí management věznice zajistit určité podmínky:

- *„adekvátní materiální, prostorové podmínky;*
- *požadavky kladené na zajištění bezpečnosti věznic, vytvářet vhodné sociální klima;*
- *zabezpečit vhodný funkční režim, ve kterém jsou programy zacházení zakotveny;*
- *personál v dostatečném počtu, požadované vzdělanostní úrovni a specializace;*
- *zabezpečit dostatek programů, jejich dostupnost, možnosti realizace, individualizované modifikace včetně hodnocení plnění programů a jejich účinnosti na odsouzené“ (Černíková, 2008, s. 154).*

Na realizaci programů zacházení se podílí tým odborných pracovníků a zaměstnanců, působících na daných odděleních, kteří jednotlivé aktivity vedou. Za určitých podmínek se na vedení aktivit mohou podílet i sami odsouzení. Na základě výsledků vstupního

hodnocení, skládajícího se nejen z komplexní zprávy, ale i z hodnocení vychovatele, je tedy odsouzeným nabídnuto několik variant programu zacházení. Výsledky hodnocení jsou směrodatné jak pro jejich strukturu a stanovení výchovných cílů, tak i pro zařazování odsouzených do jednotlivých aktivit programu. Jsou také ukazatelem pro jejich další diferenciaci a ubytování v prostorách věznice.

„Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované“ (§ 36 odst. 1 vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb.).

Pokud si odsouzený z daných alternativ žádnou nezvolí, popřípadě plnění širšího programu zacházení odmítne, zúčastní se minimálního programu zacházení (příloha P IV), který stanoví vnitřní řád věznice. Základ programu je tvořen pracovními aktivitami odpovídajícími duševnímu a zdravotnímu stavu odsouzeného. V minimálním programu zacházení je odsouzený povinen setrvat minimálně po dobu tří hodnotících období, a to bez možnosti aplikace individuálního programu zacházení. Typ tohoto programu zacházení se uplatňuje i u odsouzených s krátkodobým trestem do šesti měsíců.

Odsouzení jsou diferenciováni dle vnějších a vnitřních kritérií do různých skupin. Vnější diferenciaci je dělí podle předchozí kriminální kariéry, věku, pohlaví či soudem stanoveného zařazení do daného typu věznice.

„Vnitřní diferenciaci - je prováděna v mantinelech daných diferenciací vnější a týká se zařazování vězňů dle jejich osobností, chování, nebezpečnosti apod.“ (Sochůrek, 2007, s. 29).

Na základě těchto kritérií jsou odsouzení zařazeni do jedné ze tří přístupných skupin vnitřní diferenciaci. Toto rozdělení probíhá na základě individuální klasifikace každého jedince. Kromě jednání, chování a postoje odsouzeného k trestnému činu či výkonu trestu hraje důležitou roli pro zařazení i volba a způsob plnění cílů programu zacházení.

Do první přístupné skupiny vnitřní diferenciaci jsou zařazeni ti, jenž program zacházení plní aktivně, stejně jako řádně plní své další povinnosti, jednají a chovají se ukázněně dle vnitřního řádu věznice. Nejsou sem však zařazeni automaticky, ale v rámci přeřazení z druhé přístupné skupiny vnitřní diferenciaci nebo ve zvlášť odůvodněných případech.

Například sem mohou být zařazeni odsouzení, kteří jsou přemístěni z jiné věznice stejného typu na základě svého dosavadního hodnocení.

Druhá prostupná skupina vnitřní diferenciaci je základním zařazením pro odsouzené, nastupující k VTOS. Jsou zde umístěni po ukončení pobytu v nástupním oddělení, a to na návrh odborné komise rozhodnutím ředitele věznice.

Do třetí prostupné skupiny vnitřní diferenciaci jsou zařazováni ti odsouzení, kteří program zacházení odmítají a kterým byl stanoven pouze minimální program zacházení. Umístěni jsou zde i ti, kteří program zacházení neplní, stejně jako své povinnosti, a chovají se v rozporu s vnitřním řádem dané věznice. I sem mohou být přemístěni vězni ve zvlášť odůvodněných případech, stejně jako ve skupině první (např. přemístění z jiné věznice).

Zařazení do těchto skupin však není definitivní. V průběhu VTOS může na základě změny postojů a chování odsouzeného dojít k přeřazení do jiné skupiny, což se jeví jako výrazný motivační prvek vedoucí k pozitivním změnám i u méně přizpůsobivých vězňů. Podmínky přeřazování v rámci jednotlivých skupin jsou jasně stanoveny vnitřním řádem věznice. Návrh na přeřazení podává vychovatel a může být uskutečněno na základě hodnocení, které probíhá v pravidelných intervalech, různých se dle typu věznice i kategorie odsouzených. Ve věznici s dozorem trvá hodnotící období dva měsíce, ve věznici s ostrahou tři měsíce. V průběžném hodnocení jsou zpracovávány základní údaje o odsouzeném, dále je hodnoceno plnění jednotlivých aktivit, případně je navržena aktualizace programu zacházení. Formulace cílů programů zacházení je definována tak, aby mohlo být vychovatelem jednoznačně stanoveno, zda je odsouzený plní v komplexním rozsahu, jen částečně, nebo je neplní vůbec. Na hodnocení se mimo vychovatele podílí i ostatní zaměstnanci oddělení, především speciální pedagog.

Přeřazení v rámci skupin vnitřní diferenciaci může být provedeno po uplynutí dvou hodnotících období. Každý typ věznice disponuje specifickými motivačními činiteli, jež nabízejí odsouzeným rozličné možnosti a hrají nemalou roli právě při plnění programů zacházení.

„Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení je základním podkladem pro návrh na přeřazení odsouzeného do věznice jiného typu“ (§ 39 odst. 1 vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb.). Na doporučení odborných pracovníků je návrh předložen soudu ředitelem věznice. Hodnocení slouží také jako podklad pro případné podmíněčné propuštění vězně z VTOS.

Koncem roku 2012 se začal ve věznicích a vazebních věznicích zavádět do praxe v rámci diagnostiky odsouzeného jedince metodický nástroj SARPO (souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených). V blízké budoucnosti nahradí komplexní zprávu jako vstupní hodnocení odsouzených, mimo jiné by měl objektivizovat a zpřehlednit i systém vnitřní diferenciací. Využit ho bude možné i ke zpracování hodnocení, jež je předkládané soudu při rozhodování o podmíněném propuštění.

„SARPO je jednotný, objektivní, strukturovaný, cílený nástroj hodnocení odsouzených s validizovaným výpočtem statického a dynamického rizika a se zaměřením na identifikaci závažné trestné činnosti (s násilným, sexuálním a drogovým kontextem). Dále detekuje riziko újmy (obětí) a rizikové kriminogenní faktory (predátory recidivy) a obsahuje hodnocení responsivity odsouzeného (motivace, sebereflexe, schopnost učení). Účelem hodnocení rizik je především predikovat pravděpodobnost opakování trestné činnosti odsouzenými a tomu uzpůsobit cílené zacházení v přiměřené intenzitě“ (České vězeňství, 4/2012, s. 14).

Tento nástroj penitenciární praxe se dotýká i programů zacházení, a to ve smyslu snižování rizik možné recidivy. Výstupy SARPO udávají přesnější a podrobnější prediktory, jež by měly umožnit sestavení takových programů zacházení, které budou na vězně působit cíleně a efektivně.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŮSOBENÍ PROGRAMU ZACHÁZENÍ NA ODSOUZENÉ ZAŘAZENÉ DO VĚZNICE S OSTRAHOU V KUŘIMI

4.1 Stanovení hypotéz

Ve své bakalářské práci se zabývám uplatňováním programů zacházení u odsouzených ve Věznici Kuřim, úkolem praktické části bylo zjistit jejich působení a dopad na tyto odsouzené ve věznici s ostrahou. Zvolila jsem metodu kvalitativního výzkumu, sociologické šetření proběhlo formou dotazníku (příloha P II), který byl odsouzenými vyplněn anonymně za dohledu dozorce. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda program zacházení odsouzené ovlivnil, zda jim slouží jen jako prostředek pro snadnější prožití výkonu trestu, nebo jestli je vůbec nezajímá.

V rámci výzkumu byly stanoveny 3 hypotézy:

hypotéza č. 1 – program zacházení má význam a ovlivňuje vytváření pozitivních hodnot a postojů u odsouzených,

hypotéza č. 2 – program zacházení odsouzení vnímají jen jako možnost ulehčení prožití výkonu trestu odnětí svobody,

hypotéza č. 3 – program zacházení nejvíce ovlivňuje odsouzené s rodinným zázemím.

4.2 Sestavení dotazníku a výzkum

Dotazník pro odsouzené obsahuje 23 otázek. V otázkách č. 1 – 7 byly zjišťovány osobní údaje týkající se věku, vzdělání a rodiny. Otázky č. 8 – 10 se týkají výkonu trestu odnětí svobody, dotazy č. 11 – 23 se dotýkají programu zacházení. V dotazníku jsou položeny tři otevřené otázky (č. 14, 21, 23), které slouží k vyjádření vlastního názoru odsouzeného.

Výzkumný vzorek byl sestaven z 23 respondentů, odsouzených do věznice s ostrahou v Kuřimi. Vyplnění dotazníků proběhlo 20. 2. 2013 tamtéž, s ohledem na jejich návratnost za přítomnosti dozoru. Otázky byly položeny tak, aby byly srozumitelné všem zúčastněným, a to s ohledem na jejich případné nižší vzdělání.

Otázka č. 1:

Jaký je váš věk?

V otázce je uvedeno šest věkových kategorií. Z celkového počtu dotazovaných je v kategorii:

- 19–26 let 7 odsouzených,
- 27–35 let 4 odsouzení,
- 36–45 let 9 odsouzených,
- 46–55 let 1 odsouzený,
- 56–60 let 1 odsouzený,
- 60 a více 1 odsouzený ve věku 61 let.

Z výzkumu vyplývá, že 9 (39,2 %) tázaných odsouzených je ve věkové kategorii 36–45 let, 7 (30,5 %) ve věku 19–26, 4 (17,4 %) v rozmezí 27–35 let, shodně po 1 (4,3 %) ve věku 46–55 let, 56–60 let a v kategorii 61 a více.

Otázka č. 2:

Jaké máte vzdělání?

Zde bylo zjištěno, že 4 (17,4 %) respondenti mají pouze základní školu, 3 (13 %) jsou zaučení, 5 (21,7 %) je vyučených, 3 (13 %) mají střední vzdělání bez maturity a 6 (26,1 %) střední vzdělání s maturitou. Dále 1 (4,3 %) má vysokoškolské vzdělání, 1 (4,3 %) střední vzdělání s maturitou a nedokončené vysokoškolské vzdělání.

Otázka č. 3:

Jaký je váš rodinný stav?

Z dotazníku vyplynulo, že 12 (52,2 %) dotázaných je svobodných. Dále je 6 (26,1 %) ženatých a 5 (21,7 %) rozvedených.

Otázka č. 4:

Před výkonem trestu odnětí svobody jste žil sám nebo společně s někým?

Na tento dotaz odpovědělo 5 (21,7 %) respondentů ve smyslu, že žili sami, 18 (78,3 %) žilo společně s někým (rodiče, sourozenec, druh/družka).

Otázka č. 5:

Máte děti?

Zde bylo zodpovězeno 12 (52,2 %) odsouzenými ano, 11 (47,8 %) je bezdětných.

Otázka č. 6:

Jak probíhalo Vaše rodinné soužití?

Tento dotaz byl složen ze dvou částí. První část se týkala soužití v primární rodině (rodiče, sourozenci). Zde odpovědělo 17 (73,9 %) odsouzených, že jejich soužití bylo bezproblémové, 6 (26,1 %) vyrůstalo v rodině s občasnými problémy, nikdo neuvedl časté

konflikty v rodině. V druhé části byli respondenti dotazováni na soužití ve vlastní založené rodině (manželka, děti). Zde odpovědělo 9 (39,2 %) tázaných, že soužití probíhalo bez problémů, 4 (17,4 %) udali občasné problémy, 2 (8,7 %) uvedli časté konflikty. Zbývajících 8 (34,8 %) vlastní rodiny nemají.

Otázka č. 7:

Před nástupem do výkonu trestu jste byl či nebyl zaměstnaný?

Z dotazníku vyplynulo, že před výkonem trestu bylo 18 (78,3 %) odsouzených zaměstnáno, 5 (21,7 %) bylo nezaměstnaných.

Otázka č. 8:

Ve výkonu trestu jste poprvé nebo opakovaně?

Vyhodnocením otázky bylo zjištěno, že 20 (87 %) respondentů absolvuje VTOS poprvé, 3 (13 %) opakovaně, všichni tři podruhé.

Otázka č. 9:

Jaký je Váš přístup k vlastnímu trestnému činu?

Na tento dotaz odpovědělo 14 (59,9 %) dotázaných, že svého činu lituje. Další 2 (8,7 %) uvedli, že svého činu nelitují, zbylých 7 (30,5 %) zaujímá ke svému činu jiný postoj (převážně uvádějí chybné rozhodnutí soudu).

Otázka č. 10:

Jaká je vaše pracovní aktivita ve výkonu trestu?

Výzkum ukázal, že z výzkumného souboru 23 odsouzených je 14 (59,9 %) zařazených do práce, 6 (26,1 %) zařazených není, 3 (13 %) jsou práce neschopni. Žádný odsouzený neuvedl, že by práci odmítal.

Otázka č. 11:

Plníte program zacházení?

Na tento dotaz odpovědělo 23 dotázaných, tedy celých 100% výzkumného souboru, že program zacházení plní.

Otázka č. 12:

Jak se podílíte na aktivitách v rámci programu zacházení?

Zde 21 (91,3 %) respondentů uvedlo, že program zacházení plní aktivně a 2 (8,7 %) odsouzení program plní pasivně. Nikdo neudal variantu, že programu neplní vůbec (pouze minimální program zacházení).

Otázka č. 13:

Jakých aktivit se účastníte?

Vyhodnocením bylo zjištěno, že 2 (8,7 %) dotázaní plní pouze minimální program zacházení. Zbylých 21 (91,3 %) respondentů plní program zacházení. Z toho 15 (71,4 %) uvádí plnění vzdělávacích aktivit, 7 (33,3 %) pracovních aktivit, 21 (100 %) zájmových aktivit.

Otázka č. 14:

Které aktivity vás nejvíce zaujaly?

Zde byla položena otevřená otázka. Mezi nejvíce uváděné patří aktivity vzdělávací: kurz celoživotního vzdělávání, samostudium jazyků, kurz výpočetní techniky. Dále pak navštěvování knihovny a sport. Tuto otázku však nezodpověděli všichni respondenti, odpovědělo pouze 14 tázaných.

Otázka č. 15:

Jaká je vaše korespondence s rodinou?

Na tento dotaz odpovědělo 21 (91,3 %) tázaných, že udržovaný písemný styk s rodinou je častý, 2 (8,7 %) udali variantu občasného styku. Nikdo neuvěděl, že neprobíhá žádná korespondence s rodinou.

Otázka č. 16:

Jak častý je váš styk s rodinou?

Zde 2 (8,7 %) respondenti uvedli, že styk s rodinou nemají žádný z důvodu vlastního nezájmu. Převážná většina, 17 (73,9 %) odsouzených, udržuje s rodinou styk častý. Zbývajících 4 (17,4 %) zatrhl variantu styku občasného.

Otázka č. 17:

Byl jste kázeňsky pochválen nebo trestán?

V této otázce uvedlo 17 (73,9 %) dotázaných, že jim byly uděleny pochvaly. Jeden (4,3 %) uvedl, že byl pochválen i trestán, jeden (4,3 %) trestán. Zbývajících 4 (17,4 %) nezatrhl variantu žádnou.

Otázka č. 18:

Jaké je vaše hodnocení programu zacházení?

Z vyhodnocení dotazu vyplynulo, že 21 (91,3 %) odsouzených hodnotí program kladně, 2 (8,7 %) respondenti uvedli variantu žádné hodnocení, žádný neohodnotil program záporně.

Otázka č. 19:

Zvýšil jste si v rámci programu zacházení své nejvyšší dosažené vzdělání?

Pouze 1 (4,3 %) z odsouzených uvedl, že si své dosavadní nejvyšší dosažené vzdělání zvýšil, ostatní (95,7 %) uvedli odpověď zápornou.

Otázka č. 20:

Rozšířil jste si v rámci programu zacházení svou pracovní kvalifikaci?

Zde všech 23 (100 %) respondentů shodně uvedlo, že si svou pracovní kvalifikaci v rámci programu zacházení nerozšířili.

Otázka č. 21:

V jaké oblasti byste se chtěl dále vzdělávat?

Na tuto otevřenou otázku odpovědělo pouze 12 dotázaných. Nečastěji uváděli, že chtějí pokračovat v samostudiu jazyků, vzdělávat se v oblasti informatiky, popřípadě dokončit přerušené vzdělání.

Otázka č. 22:

Ovlivnil vás program zacházení v nějakém směru?

Z 23 dotázaných vězňů odpověděli 3 (13 %) ve smyslu, že je program neovlivnil a že je nezajímá. Dalších 13 (56,5 %) uvedlo, že program zacházení je pro ně pouze prostředkem ulehčení absolvování výkonu trestu odnětí svobody. Zbývajících 7 (30,5 %) označilo variantu, že je program zacházení ovlivnil a naučili se novým dovednostem a znalostem.

Otázka č. 23:

Váš názor na program zacházení.

Na tuto otevřenou otázku odpovědělo 15 respondentů. Prolínalo se zde mnoho různých názorů. Nejčastěji odsouzení uváděli: „*program zacházení plním, protože musím, a proto, abych měl kladné hodnocení*“. Další častou odpovědí bylo: „*nemohu plnit aktivity, které bych chtěl, protože jsou obsazené*“. Také odpověď ve smyslu, že „*program zacházení je pouze zábavou*“ se vyskytla opakovaně. Ostatní názory byly jen ojedinělé: „*některé aktivity jsou pouze účelové*“, „*program zacházení je zbytečný*“, „*měly by se zlepšit podmínky při styku s rodinou*“, „*pro pracující je to náročné z hlediska času*“. Pouze jeden dotázaný uvedl: „*program zacházení změnil mé priority a pohled na život kolem mě*“.

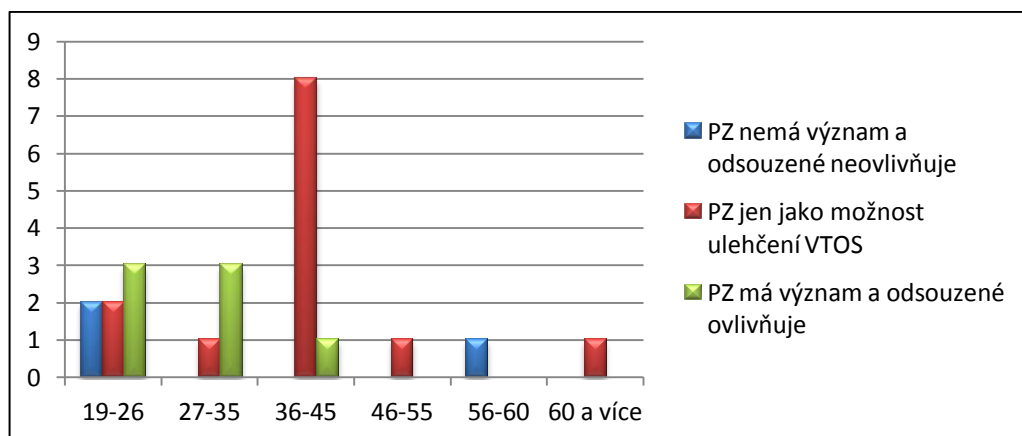

4.3 Zhodnocení výsledků dotazníku

Cílem praktické části bylo zjistit, zda a jak program zacházení působí na odsouzené ve věznici s ostrahou, konkrétně ve Věznici Kuřim. V rámci výzkumu jsem si vytvořila několik kombinací odpovědí na otázky, ze kterých jsem vyvodila závěry, vedoucí k verifikaci či falzifikaci hypotéz.

První kombinace se týkala **věku odsouzených a vlivu programu zacházení** na změnu jejich postojů, získávání nových dovedností a znalostí:

- ve věkové kategorii 19–26 let uvedli 2 odsouzení, že je program neovlivnil a ani je nezajímá. Další 2 odpověděli, že program zacházení jim pouze ulehčuje prožití výkonu trestu, 3 odsouzené program zacházení ovlivnil v oblasti dovedností a znalostí,
- ve věkové kategorii 27–35 let uvedl 1 tázaný, že mu program zacházení pouze ulehčuje prožití výkonu trestu, 3 respondenti jsou programem ovlivněni,
- ve věkové kategorii 36–45 let uvedla převážná většina, 8 odsouzených, program zacházení jen jako prostředek k ulehčení prožití výkonu trestu. Jeden odpověděl, že ho program zacházení ovlivnil,
- ve věkové kategorii 46–55 byl pouze jeden respondent, jenž odpověděl, že program zacházení mu jen ulehčuje prožití výkonu trestu,
- ve věkové kategorii 56–60 let odpovídal opět jeden respondent. Uvedl, že program zacházení ho nezajímá a nijak ho neovlivnil,
- v poslední kategorii 60 a více odpovídal pouze jeden odsouzený ve věku 61 let. I tento tázaný uvedl program zacházení jen jako prostředek k ulehčení prožití výkonu trestu.

Obr. č. 1. Vliv PZ na odsouzené v souvislosti s věkem.

Z výzkumu tedy vyplývá, že nejvíce jsou programem zacházení ovlivněny věkové kategorie 19–26 let (42,8 %) a 27–35 let (42,8 %). Jeden ve věkové kategorii 36–45 let (14,3 %), celkem 7 dotázaných.

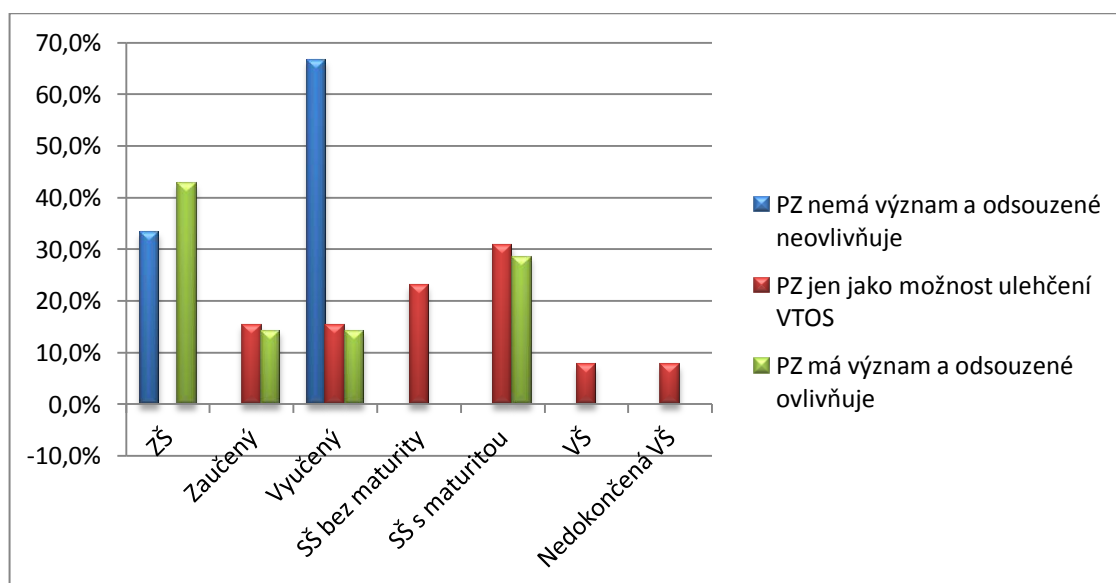
Program zacházení sloužící pouze k ulehčení prožití výkonu trestu nejvíce označovala věková kategorie 36–45 let (61,5 %). V ostatních kategoriích odpovědělo shodně 5 (38,5 %) dotázaných, celkem 13 odpovídajících.

Variantu žádného ovlivnění programem zacházení a nezájem o něj uvedli 2 odsouzení ve věkové kategorii 19–26 let, jeden ve věku 56–60 let, celkem 3 tázání.

Druhou kombinací otázek bylo **vzdělání a vliv programů zacházení** na zkoumané osoby. Zde z odpovědí vyplývá, že nejvíce programy zacházení ovlivňují odsouzené se základním vzděláním, a to 42,8 % respondentů, následovně vězně mající střední vzdělání s maturitou, 28,6 % tázaných. Po jednom odsouzeném odpovědělo z kategorie zaučený (14,3 %) a vyučený (14,3 %).

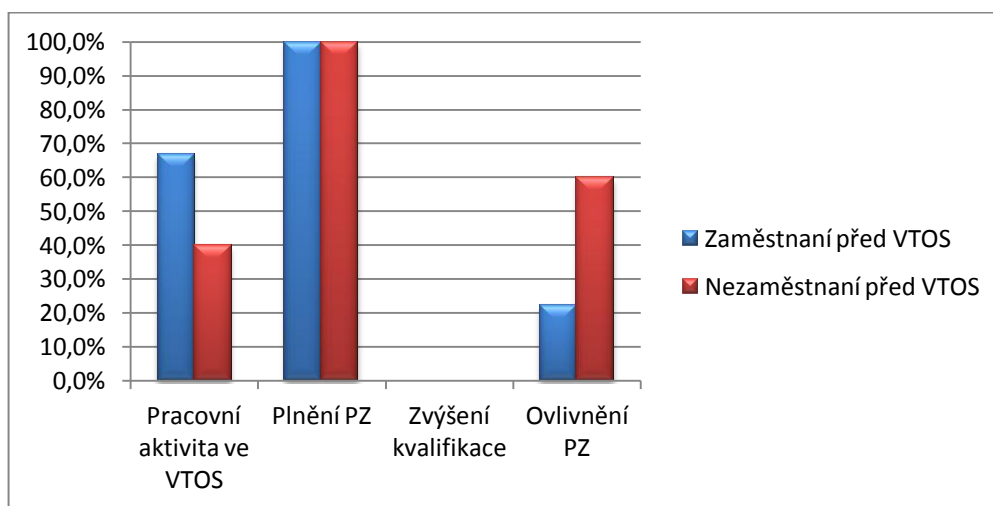
Program zacházení jako prostředek k ulehčení prožití výkonu trestu nejčastěji označovali odsouzení se středním vzděláním s maturitou (30,8 %), dále se středním vzděláním bez maturity (23 %). Zaučení (15,4 %) odpovídali shodně s vyučenými (15,4 %). Vysokoškolské vzdělání bylo zastoupeno jedním tázaným (7,7 %), taktéž středoškolské vzdělání s maturitou bez dokončeného vzdělání vysokoškolského (7,7 %).

Nezájem a žádný vliv programu zacházení označili 2 (66,7 %) tázání s vyučením, jeden (33,3 %) se vzděláním základním.

Obr. č. 2. Vliv PZ na odsouzené v závislosti na vzdělání.

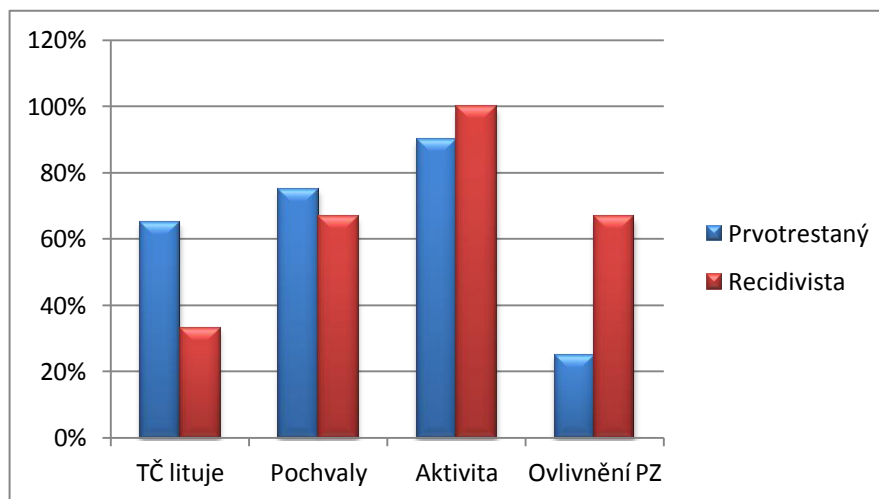
Dále byla zkoumána **zaměstnanost před výkonem trestu, pracovní aktivita ve výkonu trestu, plnění programu zacházení, zvýšení pracovní kvalifikace a vliv programu zacházení**. U *zaměstnaných* před výkonem trestu bylo zjištěno, že z 18 respondentů jich 12 (66,6 %) pracuje i ve výkonu trestu, 3 (16,7 %) nejsou pracovně zařazeni, 3 (16,7 %) jsou práce neschopní. Nikdo práci neodmítá. Program plní všech 18 (100 %) tázaných. Ovlivnění programem zacházení uvedli 4 (22,2 %), nezájem o program 2 (11,1 %), 12 (66,7 %) má program zacházení jen jako prostředek pro snadnější prožití výkonu trestu. *Nezaměstnaných* před výkonem trestu odpovídalo 5. Z toho 2 (40 %) pracují i ve výkonu trestu, 3 (60 %) nejsou pracovně zařazeni. Žádný neuvedl variantu, že je práce neschopný nebo že práci odmítá. Program zacházení plní všichni (100 %). Ovlivnění programem uvedli 3 (60 %), 2 (40 %) uvedli program jen jako ulehčení prožití výkonu trestu. Nikdo neudal variantu nezájmu o program zacházení.

Obr. č. 3. Vliv PZ na odsouzené v souvislosti se zaměstnaností před VTOS.

Dále byl zjišťován **vliv programu zacházení na vězně ve výkonu trestu poprvé a na recidivisty vzhledem k jejich chování, aktivitě při plnění programu a postoji k vlastnímu trestnému činu**. Z 20 vězňů trestaných poprvé svého činu lituje 13 (65 %), 2 (10 %) dotázaní nelitují a 5 (25 %) zaujímá jiný postoj. Kázeňsky pochváleno bylo 15 (75 %) tázaných, 2 (10 %) byli potrestáni, 3 (15 %) neuvedli žádnou z variant. Aktivně PZ plní 18 (90 %) respondentů, pasivně 2 (10 %). Ovlivnění programem uvedlo 5 (25 %) odsouzených, 12 (60 %) bere program zacházení jen jako zpestření prožití výkonu trestu. Zbývající 3 (15 %) respondenti odpověděli, že je program nijak neovlivnil a že je nezajímá. Ze 3 recidivistů 1 (33,3 %) svého činu lituje, žádný nelituje, 2 (66,7 %) zaujímají jiný postoj. Kázeňsky pochváleni byli 2 (66,7 %), nikdo nebyl potrestán, 1 (33,3 %)

nevedl pochvalu ani trest. Aktivně PZ plní všichni (100 %). Ovlivnění programem uvedli 2 (66,7 %) odsouzení, 1 (33,3 %) tázaný program zacházení bere jen jako prostředek k ulehčení prožití výkonu trestu, žádný z nich nevedl nezájem o program. Statisticky nejčastější odpovědi jsou vyznačeny v následujícím grafu.

Obr. č. 4. Vliv PZ na odsouzené v souvislosti s recidivou.

V další části výzkumu byly hodnoceny **rodinné poměry odsouzených (rodinný stav, děti, soužití, korespondence, styk s rodinou) a vliv programu zacházení na tyto jedince**. U 12 svobodných dotázaných byla statisticky nejčastější varianta odpovědí v této kombinaci: před výkonem trestu nežil sám, děti nemá, soužití v primární i vlastní rodině bylo bez konfliktů, korespondence i styk s rodinou probíhá často. Program zacházení slouží jen jako prostředek ulehčení prožití výkonu trestu odnětí svobody. U 6 ženatých a 5 rozvedených respondentů výzkum dospěl k těmto výsledkům: před výkonem trestu nežil sám, děti má, soužití v primární i vlastní rodině bylo bez konfliktů, korespondence i styk s rodinou probíhá často. Program zacházení slouží jen jako prostředek ulehčení prožití výkonu trestu odnětí svobody. Procentuální vyjádření statisticky nejčastějších odpovědí je uvedeno v následujícím grafu.

A – žil s někým (rodiče, sourozenec, druh/družka)

B – soužití v primární rodině – bez konfliktů

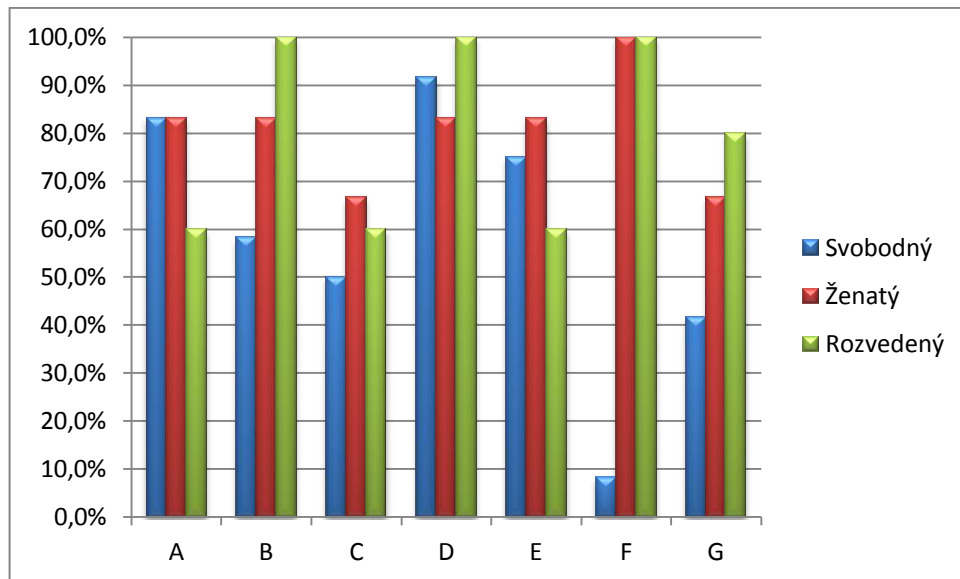
C – soužití ve vlastní rodině (manželka, děti) – bez konfliktů

D – korespondence s rodinou – častá

E – styk s rodinou – častý

F – děti – má

G – vliv PZ – jen jako možnost ulehčení VTOS

Obr. č. 5. Vliv PZ na odsouzené v závislosti na rodinném zázemí.

4.4 Verifikace – falzifikace hypotéz

Hypotéza č. 1:

program zacházení má význam a ovlivňuje vytváření pozitivních hodnot a postojů u odsouzených.

Z výzkumu vyplynulo, že programem zacházení je pozitivně ovlivněno 30,5% odsouzených. Tato hypotéza byla falzifikována.

Hypotéza č. 2:

program zacházení odsouzení vnímají jen jako možnost ulehčení prožití výkonu trestu odnětí svobody.

Výsledky výzkumu ukázaly, že 56,5 % odsouzených vnímá program zacházení jen jako zábavu a ulehčení prožití výkonu trestu. Tato hypotéza byla verifikována.

Hypotéza č. 3:

program zacházení nejvíce ovlivňuje odsouzené s rodinným zázemím.

Statisticky nejčastější odpověď u dotázaných byla, že program zacházení jim pouze usnadňuje prožití výkonu trestu, tudíž je nijak neovlivňuje. Tato hypotéza byla falzifikována.

Z výsledků výzkumu tedy vyplývá, že převážná většina odsouzených (bez ohledu na věk, vzdělání či rodinné zázemí) vnímá program zacházení jen jako prostředek k ulehčení prožití výkonu trestu odnětí svobody. Menší část výzkumného souboru udala, že ji program zacházení ovlivnil a umožnil získání nových dovedností a znalostí. Pouze tři

dotázání uvedli, že je program nezajímá a nijak je neovlivnil. Pomocí otevřených otázek bylo zjištěno, že tento výsledek je ovlivněn i početní kapacitou míst v jednotlivých aktivitách, v nichž se odsouzení chtějí, ale nemohou, realizovat. Ze závěru výzkumu tedy vyplývá, že programy zacházení zatím nemají takovou účinnost a vliv na odsouzené, jež by mít mohly. Přesto se domnívám, že i ovlivnění takového počtu odsouzených lze považovat za pozitivní výsledek, poukazující na fakt, že programy zacházení svůj význam a smysl mají.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá smysluplností a účinností programu zacházení v rámci reintegrace odsouzených, zaměřuje se na problematiku působení této speciální metody na tyto jedince s ohledem na jejich individualitu. Zabývá se i sestavováním a uplatňováním programů zacházení jako výchovným nástrojem. Poukazuje na to, že výkon trestu odnětí svobody nemá jen funkci represivní, ale i výchovnou. Prostředkem k dosažení výchovných cílů je právě program zacházení, který odsouzeným pomáhá v oblasti rozvoje jejich osobnosti a seberealizace. V rámci poradenské činnosti je informuje i o nových možnostech v sociálních oblastech a pomáhá jim řešit finanční problematiku.

V empirické části této práce bylo zkoumáno, jaký vliv má program zacházení na odsouzené ve Věznici Kuřim. Zda ovlivňuje jejich hodnotové postoje, či jim umožňuje rozšíření vzdělání a zvýšení kvalifikace, jestli v jeho rámci získávají nové znalosti a dovednosti. Bylo zjištěno, že programy zacházení jsou odsouzenými vnímány převážně jako prostředek ulehčující jim prožití výkonu trestu odnětí svobody. Vzdělání, věk, či rodinné zázemí zde nehrály žádnou roli. To poukazuje na fakt, že programy zacházení na odsouzené nemají takový dopad, jaký by mohly a měly mít. Jsou plněny převážně z povinnosti dané zákonem, popřípadě účelně k získání lepšího hodnocení či určitých výhod. Někteří z odsouzených v dotazníku také uváděli, že výběr některých aktivit je omezen počtem míst, tudíž se nemohou realizovat dle svých předpokladů. Z toho vyplývá, že ke zvýšení efektivity tohoto výchovného prostředku by bylo dobré optimalizovat početní kapacitu jednotlivých aktivit podle zájmu odsouzených, aby pro ně program nabyl většího významu.

Podstatou výkonu trestu není tedy „jen“ odnětí svobody, ale také snaha pomoci odsouzeným s jejich reintegrací a úspěšným zařazením se zpět do společenského života po ukončení VTOS. Toto je hlavním úkolem právě programu zacházení, jenž v neposlední řadě přispívá i ke snížení agresivity odsouzených a k smysluplnému vyplnění jejich času po dobu výkonu trestu odnětí svobody. Závěrem lze podotknout, že pokud by pomohl byt' nízkému počtu odsouzených k nápravě chování a změnám jednání, má svůj smysl a nepostradatelný význam.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAJCURA, L. *Evropské vězeňské systémy – Sborník referátů z mezinárodní konference v Kroměříži 2004*. Praha: GŘ VS ČR, 2004. ISBN 80-239-3645-X.

BAJCURA, L. *Nástin periodizace dějin vězeňství v českých zemích v letech 1945-1969*. In: České vězeňství 2-3/1999. Praha: VS ČR, 1999. ISBN neuvedeno.

BERNARD, J. a kol. *Mediace v rámci výkonu trestu odnětí svobody*. Příloha časopisu České vězeňství 1/2005. Praha: VS ČR, 2005.

ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. ISBN 978-807-3801-380.

FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězeňství*. 1. vyd. Praha: Dauphin, 2000, 427 s. ISBN 80-860-1996-9.

HÁLA, J. *Teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1996, 64 s. ISBN 80-704-0235-0.

HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005, 183 s. ISBN 80-867-0805-5.

KÝR, A. *Koncepce rozvoje vězeňství v ČR*. 2., nezm. vyd. Praha: [s. n.], 1998, 61 s. ISBN neuvedeno.

KÝR, A. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha: GŘ VS ČR, 2005. ISBN neuvedeno.

LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2007, 114 s. Knihovnička LexisNexis. ISBN 978-808-6920-245.

MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003, 142 s. ISBN 80-704-2256-4.

MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 75 s. ISBN 80-210-1248-X.

PETRAS, M., HŮRKA, J. *Zavedení nástroje SARPO do penitenciární praxe*. In: České vězeňství 4/2012. Praha: VS ČR, 2012. ISSN 1213-9297.

SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Studijní texty pro distanční studium. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN neuvedeno.

ZÁKONY, VYHLÁŠKY A DALŠÍ PŘÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 21/2010, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků VS ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence.

Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 35/2011, kterým se stanoví minimální standardy pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestu odnětí svobody.

Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 25/2012, o specializovaných odděleních pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování a specializovaných odděleních pro výkon ochranného léčení.

Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu a hlavního kaplana č. 6/2007, kterým se stanovují evidenční a dokumentační náležitosti aktivit programů zacházení u odsouzených.

Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 11/2007, kterým se stanoví zásady při realizaci vnitřní diferenciacce odsouzených ve věznicích a vazebních věznicích VS ČR.

Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 15/2007, kterým se stanoví pravidla a principy hodnocení odsouzených osob umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody.

Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 2/2000, kterým se stanovují zásady pro realizaci programu zacházení ve věznicích.

Vnitřní řád Věznice Kuřim, platný od 1. 7. 2004.

PERIODIKA A JINÉ ZDROJE

České vězeňství 0/1992. Praha: VS ČR. ISSN neuvedeno.

České vězeňství 2/2011. Praha: VS ČR. ISSN 1213-9297.

České vězeňství 4/2012. Praha: VS ČR. ISSN 1213-9297.

Historická penologie 1/2003. Praha: Institut vzdělávání. ISSN neuvedeno.

Historická penologie 1/2004. Praha: Institut vzdělávání. ISSN neuvedeno.

Historická penologie 5/2004. Praha: Institut vzdělávání. ISSN neuvedeno.

Historická penologie 1/2006. Praha: Institut vzdělávání. ISSN neuvedeno.

Historická penologie 2/2008. Praha: Institut vzdělávání. ISSN neuvedeno.

Historická penologie 1/2012. Praha: Institut vzdělávání. ISSN neuvedeno.

Výroční publikace 25 let Věznice Kuřim.

INTERNETOVÉ ZDROJE

VS ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/veznice-kurim-46/>>

VS ČR[online]. Dostupné z: <<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

VS Vězeňská služba.

VTOS Výkon trestu odnětí svobody.

NGŘ Nařízení generálního ředitele.

PZ Program zacházení.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1. Vliv PZ na odsouzené v souvislosti s věkem.....	48
Obr. č. 2. Vliv PZ na odsouzené v závislosti na vzdělání.....	49
Obr. č. 3. Vliv PZ na odsouzené v souvislosti se zaměstnaností před VTOS.....	50
Obr. č. 4. Vliv PZ na odsouzené v souvislosti s recidivou.....	51
Obr. č. 5. Vliv PZ na odsouzené v závislosti na rodinném zázemí.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Foto Věznice Kuřim
- P II Dotazník pro odsouzené
- P III Program zacházení ve VTOS
- P IV Minimální program zacházení ve VTOS

PŘÍLOHA P I: VĚZNICE KUŘIM

Věznice Kuřim

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO ODSOUZENÉ

Dotazník pro odsouzené absolvující/neabsolvující program zacházení

(dotazník je anonymní a bude použit jen pro studijní účely)

Datum:

Číslo dotazníku:

(hodící se odpověď prosím zaškrtněte)

1. Uveďte Váš věk.

- a) 19-26 let
- b) 27-35 let
- c) 36-45 let
- d) 46-55 let
- e) 56-60 let
- f) 60 a více (kolik let) .....

2. Jaké máte vzdělání?

základní

- a) ZVLŠ dokončená nedokončená
- b) ZŠ dokončená nedokončená

střední (vysoké)

- c) zaučený
- d) vyučený
- e) střední bez maturity
- f) střední s maturitou
- g) VŠ
- h) neukončené (uveďte, jaký stupeň) .....

3. Jaký je Váš rodinný stav?

- a) svobodný
- b) ženatý
- c) rozvedený
- d) vdovec

4. Před výkonem trestu odnětí svobody jste žil sám nebo společně s někým?

- a) sám
- b) s někým (rodiče, sourozenec, druh/družka...)

5. Máte děti?

- a) ano, kolik .....
- b) ne

6. Jak probíhalo Vaše rodinného soužití?

V primární rodině (rodiče, sourozenci)

- a) bez konfliktů
- b) občasné problémy (1 x za měsíc)
- c) časté konflikty (vícekrát měsíčně)

Ve vlastní založené rodině (manželka, děti)

- a) bez konfliktů
- b) občasné problémy (1 x za měsíc)
- c) časté konflikty (vícekrát měsíčně)

7. Před nástupem do výkonu trestu jste byl či nebyl zaměstnaný?

- a) byl jsem zaměstnaný
- b) byl jsem nezaměstnaný (evidovaný na úřadu práce)
- c) byl jsem nezaměstnaný (nebyl jsem evidovaný na úřadu práce)

8. Ve výkonu trestu jste poprvé nebo opakovaně?

- a) poprvé
 b) opakovaně – pokolikáté .....

9. Jaký je Váš přístup k vlastnímu trestnému činu?

- a) svého činu lituji
 b) svého činu nelituji
 c) jiný postoj (popište) .....

10. Jaká je Vaše pracovní aktivita ve výkonu trestu?

- a) jsem zařazený do práce
 b) nejsem zařazený do práce
 c) jsem práce neschopný
 d) pracovní činnost odmítám

11. Plníte program zacházení?

- a) plním
 b) neplním (jen minimální program zacházení)
 c) program zacházení jsem nedokončil

12. Jak se podílíte se na aktivitách v rámci programu zacházení?

- a) účastním se aktivně
 b) účastním se pasivně
 c) neúčastním se vůbec (pouze minimálního programu zacházení)

13. Jakých aktivit se účastníte? (Vypište)

- a) v minimálním programu zacházení: .....
- b) v programu zacházení:
- vzdělávací aktivity .....
- pracovní aktivity .....
- zájmové aktivity .....

14. Které aktivity Vás nejvíce zaujaly? (Vypište)

- .....
- .....

15. Jaká je Vaše korespondence s rodinou?

- a) žádná nemám zájem rodina nemá zájem nemám rodinu ani příbuzné
 b) častá
 c) občasná

16. Jak častý je Váš styk s rodinou (návštěvy)?

- a) žádný nemám zájem rodina nemá zájem nemám rodinu ani příbuzné
 b) častý
 c) občasný

17. Byl jste kázeňsky pochválen nebo trestán?

- a) pochvaly (kolik) .....
- b) tresty (kolik) .....

18. Jaké je Vaše hodnocení programu zacházení?

- a) kladné
- b) záporné
- c) žádné

19. Zvýšil jste si v rámci programu zacházení své nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) ano – jaké (vypište) .....
- b) ne

20. Rozšířil jste si v rámci programu zacházení svou pracovní kvalifikaci?

- a) ano – jakou (vypište) .....
- b) ne

21. V jaké oblasti byste se chtěl dále vzdělávat? (Vypište)

.....

22. Ovlivnil Vás program zacházení v nějakém směru?

- a) neovlivnil, program mě nezajímá
- b) ulehčuje mi pouze prožití výkonu trestu odnětí svobody
- c) ovlivnil, naučil jsem se novým dovednostem a znalostem (práce, zájmy, vzdělání..)

23. Váš názor na program zacházení. (Vypište)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(děkuji za vyplnění)

PŘÍLOHA P III: PROGRAM ZACHÁZENÍ VE VTOS

Kuřim

Program zacházení ve VTOS

	Cíle programu	Vyvarovat se užívání návykových látek, dodržování zákonných norem upravujících výkon trestu OS, aktivní přístup k výkonu trestu OS, získat návyky pro kvalitní využívání volného času a získání pracovních návyků, udržovat kontakt se sociálním zázemím.
1.	Pracovní aktivity pracovně zařadit v rámci věznice	Práce potřebné k zajištění každodenního provozu věznice - úklidové práce v oddělení.
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	Kroužek výpočetní techniky.
3.	Speciálně výchovné aktivity	V případě potřeby pohovory s odbornými zaměstnanci
4.	Zájmové aktivity	Kroužek šipek, individuální zájmová činnost (četba tiskovin, TV).
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	Kontakt s matkou, sestrou, kamarády.

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
08	vzdělávací	kroužek výpočetní techniky
36	zájmové	kroužek šipek

Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit datum	..... podpis odsouzeného
datum	..... podpis speciálního pedagoga
datum Schvaluji:	..... podpis ŘV /I.ZŘV

PŘÍLOHA P IV: MINIMÁLNÍ PROGRAM ZACHÁZENÍ VE VTOS

Kuřim

Minimální Program zacházení ve VTOS

	Cíle programu	Minimální program zacházení (důsledné dodržování vnitřního řádu věznice. Zachování sociálního zázemí. V případě pracovního zařazení se v tomto osvědčit.)
1.	Pracovní aktivity pracovně zařadit v rámci věznice	- úklid v oddělení - práce potřebné k zajištění provozu věznice
2.	Vzdělávací aktivity Studuje ŠVS: ne Počet hodin studia na ŠVS: 0,0000	- nezařazen
3.	Speciálně výchovné aktivity	- v případě potřeby pohovory s odbornými zaměstnanci
4.	Zájmové aktivity	- četba-návštěvy knihovny
5.	Oblast utváření vnějších vztahů	- kontakt s blízkými osobami

Přiřazené aktivity

Kód aktivity	Typ aktivity	Název aktivity
Tento program zacházení jsem si zvolil a zavazuji se jej plnit		..... podpis odsouzeného
datum		..... podpis speciálního pedagoga
datum		..... podpis ŘV /LZŘV
Schvaluji:		